Tweede Kamer der Staten-Generaal

2

Zitting 1980–1981

16 709 Sportbeoefening door gehandicapten

Nr. 2

NOTA

INHOUD

		Blz.
Hoofdstuk 1. Inleiding		**5**
1.1.	Algemeen	5
1.2.	Totstandkoming van de nota	6
1.3.	Opzet van de nota	6
Hoofdstuk 2. Een situatieschets		**7**
2.1.	Algemeen	7
2.2.	Typering	7
2.2.1.	Algemeen	7
2.2.2.	Enkele cijfers	7
2.2.3.	Sportbeoefening	8
2.3.	Het huidige beleid	9
2.3.1.	Algemeen	9
2.3.2.	Toegankelijkheidsbeleid	9
2.4.	Integratie	16
Hoofdstuk 3. Uitgangspunten voor het beleid van de rijksoverheid		**18**
3.1.	Algemeen	18
3.2.	Het welzijnsbeleid ten behoeve van gehandicapten	18
3.3.	Het sportbeleid t.b.v. gehandicapten	19
3.4.	Gedeelde verantwoordelijkheid	20
Hoofdstuk 4. Knelpunten		**21**
4.1.	Algemeen	21
4.2.	Informatie en voorlichting en overige factoren	21
4.3.	De voorzieningen	22
1.	Organisatorische voorzieningen	23
2.	Leiding en begeleiding	24
3.	Ruimtelijke voorzieningen	26
4.4.	Integratie	26

Hoofdstuk 5. Doelstellingen en beleidsvoornemens **28**

5.1.	Algemeen	28
5.2.	Doelstellingen	28
5.2.1.	Informatie, voorlichting en overige factoren	28
5.2.2.	De voorzieningen	29
5.3.	Beleidsvoornemens	30
5.3.1.	Informatie, voorlichting en overige factoren	30
5.3.2.	De voorzieningen	31
a.	Organisatorische voorzieningen	31
b.	Leiding en begeleiding	33
c.	Ruimtelijke voorzieningen	34
5.4.	Financiering	34

Hoofdstuk 1. Inleiding

1.1. ALGEMEEN

De laatste jaren wordt er in toenemende mate aandacht besteed aan de positie van de gehandicapten in de samenleving. Deze aandacht richt zich op problemen, die de gehandicapten in het dagelijks leven ontmoeten en daaruit voortvloeiend op de belemmeringen, die zij ondervinden bij de toegang tot en het gebruik van welzijnsvoorzieningen.

Die groeiende aandacht, welke niet in de laatste plaats door de organisaties van het particulier initiatief is opgeroepen, leidt tot een steeds sterker beroep op de rijksoverheid om een verscheidenheid aan voorwaardenscheppende en stimulerende maatregelen te treffen. Dat geldt ook voor de sport. Weliswaar beweegt het Ministerie van CRM zich al geruime tijd op het terrein van de gehandicaptensport, de ontwikkelingen van de laatste jaren vragen steeds nadrukkelijker om een samenhangende beleidsvisie. De wenselijkheid daarvan is ook tijdens de openbare vergadering van de Bijzondere Commissie voor het Gehandicaptenbeleid van 8 oktober 1979 onderstreept in twee door de Tweede Kamer der Staten-Generaal aanvaarde moties. Een motie, ingediend door de leden Borgman en Verkerk-Terpstra, vroeg de Regering in overleg en samenwerking met de Federatie Sport Gehandicapten een beleidsnota te ontwikkelen, die naast een inventarisatie van de kwantitatieve en kwalitatieve behoefte aan sportfaciliteiten ten behoeve van de gehandicapten tevens een inventarisatie bevat van bestaande voorzieningen uit een oogpunt van toegankelijkheid. Op basis van deze inventarisatie zou een actieplan geformuleerd dienen te worden. Een motie van de leden Wessel-Tuinstra en Verkerk-Terpstra nodigde de Regering uit de financiering in de gehandicaptensport te onderzoeken ten einde te bezien of op dit terrein zodanige subsidienormen gerechtvaardigd zouden zijn, dat ook provincies en gemeenten gestimuleerd zouden worden tot een duidelijk gehandicaptensportbeleid.

De Regering heeft de beide moties in grote lijnen overgenomen. Daarbij heeft zij overwogen dat, ofschoon de algemene uitgangspunten en doelstellingen van haar sportbeleid ook op de sportbeoefening door gehandicapten van toepassing zijn, er voldoende reden is een afzonderlijke nota over gehandicaptensportbeleid uit te brengen. Hoewel de groei van het aantal gehandicapte sportbeoefenaren in georganiseerd verband de laatste jaren in zekere zin spectaculair is te noemen – in vergelijking met 1976 is dit aantal intussen met circa 65% toegenomen – nemen gehandicapten verhoudingsgewijs nog altijd minder aan sportactiviteiten deel. Van het niet-gehandicapte deel van de Nederlandse bevolking doen ongeveer 4 miljoen inwoners of wel ruim 30% in georganiseerd verband aan sport. Het aantal gehandicapten, dat als lid van een sportorganisatie is ingeschreven, ligt tussen de 15 000 en 20 000. Van het totaal aantal van circa 1,4 miljoen gehandicapten (ca. 10% van de bevolking) doet derhalve 1 à 1,5% min of meer regelmatig aan sport in het verband van een sportorganisatie.

Op basis van deze cijfers zou geconcludeerd kunnen worden, dat de ontplooiingsmogelijkheden, die de sport biedt, aan vele gehandicapten voorbijgaan. Aangezien echter een exact inzicht in het aantal gehandicapten dat aan sport doet, bij voorbeeld buiten de sportorganisaties om, nog ontbreekt, dienen genoemde percentages als voorlopig te worden beschouwd.

Desondanks kan wel gezegd worden, dat gerichte aandacht hier zeker op zijn plaats is, al betekent dit niet, dat het streven erop gericht zou moeten zijn eenzelfde percentage gehandicapten tot sportbeoefening te brengen als bij niet-gehandicapten het geval is.

De verkenning van het beleidsterrein van de gehandicaptensport die de rijksoverheid de laatste jaren heeft uitgevoerd, gevoegd bij de effecten van de activiteiten, die zij in dit veld heeft ontplooid, hebben haar tot de opvatting gebracht dat haar medeverantwoordelijkheid zich dient toe te spitsen op coördinerende, voorwaardenscheppende en stimulerende taken met een landelijk karakter. Daarbij is het uiteraard noodzakelijk, dat zorgvuldige afstemming op de taken en verantwoordelijkheden van de sportorganisaties, de provincies en de gemeenten plaatsvindt.

1.2. TOTSTANDKOMING VAN DE NOTA

Ter wille van de kwaliteit van het beleid is juist op het terrein van de gehandicaptensport bundeling van kennis en inzicht hoogst noodzakelijk. In de afgelopen jaren zijn de contacten van het Ministerie van CRM in het kader van subsidiëring van de landelijke sportorganisaties, het sportaccommodatiebeleid, het sporttechnisch-kaderbeleid en het op integratie gerichte stimuleringsbeleid dan ook sterk uitgebreid en geïntensiveerd.

Geheel in deze lijn is over de belangrijkste thema's van deze nota tevoren met de Federatie Sport Gehandicapten (FSG), de Nederlandse Sport Federatie (NSF), het Interprovinciaal Overleg voor Jeugd en Sport (IPO) en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) als meest betrokkenen op dit beleidsterrein contact opgenomen. Met de gemaakte opmerkingen is zoveel mogelijk rekening gehouden.

1.3. OPZET VAN DE NOTA

Na dit inleidende hoofdstuk zal in hoofdstuk 2, dat een inventariserend karakter draagt, een beeld worden geschetst van de inrichting van het beleidsonderdeel, dat het onderwerp van deze nota is. Daarbij zal ook het tot op heden gevoerde beleid van de verschillende belanghebbenden aan de orde komen.

Hoofdstuk 3, waarin de algemene uitgangspunten en doeleinden van het rijksoverheidsbeleid worden omschreven, hoofdstuk 4, dat een opsomming van knelpunten bevat en hoofdstuk 5, waarin meer concrete beleidsdoelstellingen en -voornemens, voor zover mogelijk inclusief hun financiële consequenties, worden geformuleerd, geven te zamen de achtergronden en de richting aan, waarin het CRM-beleid met betrekking tot de gehandicaptensport zich kan ontwikkelen.

Hoofdstuk 2. Een situatieschets

2.1. ALGEMEEN

Ten einde te kunnen aangeven op welke groeperingen het gehandicaptensportbeleid zich richt, is het noodzakelijk een typering te geven, ook in cijfermatig opzicht. In de «Schets van de huidige situatie van het revalidatiebeleid», die in de openbare commissievergadering van 8 oktober 1979 onderwerp van gesprek is geweest en het onderzoek van het Centraal Bureau voor de Statistiek «Gehandicapten wel geteld» (met name deel 2, 1977, de blz. 10–30) is uitvoerig aandacht aan deze problematiek besteed, zodat op deze plaats met enkele globale omschrijvingen kan worden volstaan. Deze komen in paragraaf 2.2 aan de orde. In paragraaf 2.3 wordt aan de hand van twee hoofdaspecten ingegaan op het beleid, dat door de organisaties van particulier initiatief en de overheid wordt gevoerd. Enerzijds is dat de toerusting van de gehandicapten, dat wil zeggen hun bekendheid met sport in al zijn verschijningsvormen, de betekenis die sportbeoefening voor hen kan hebben en hun mogelijkheden tot deelneming. Anderzijds gaat het om de voorzieningen, die voor sportbeoefening noodzakelijk zijn, zoals accommodaties en begeleidend kader. In paragraaf 2.4 volgt een uiteenzetting over integratie van gehandicapten in de sport.

2.2 TYPERING

2.2.1 Algemeen

De vraag: «Wat is gehandicapt?» is niet zo eenvoudig te beantwoorden als het wellicht in eerste instantie lijkt. In zijn extremen is het onderscheid tussen wel en niet gehandicapt zijn wel duidelijk, in een breed tussengebied echter veel minder. In algemene zin kan worden gezegd, dat diegenen als gehandicapt worden beschouwd die langdurig of blijvend beperkt zijn – of langdurig beperkt dreigen te worden – in hun mogelijkheden om overeenkomstig hun levensfase in relatie met hun sociaal-culturele context te functioneren en zich te ontplooien als gevolg van lichamelijke – waaronder zintuiglijke – of geestelijke gebreken of stoornissen. Daaraan moet echter direct worden toegevoegd, dat aan de hand van deze omschrijving wellicht tot op zekere hoogte objectief kan worden vastgesteld wie als gehandicapt kan worden beschouwd, maar dat ook de (subjectieve) beleving van de betrokkenen zelf een belangrijke rol speelt. Velen zullen in hun omgeving mensen kennen die ondanks een duidelijke en objectief waarneembare handicap er door aanpassingsvermogen en inventiviteit in slagen maatschappelijk zelfstandig te functioneren.

2.2.2. Enkele cijfers

Het Centraal Bureau voor de Statistiek heeft in zijn al eerder genoemde onderzoek berekend, dat 8,7% van de bevolking (circa 1,2 miljoen personen) lichamelijk gehandicapt is. Tot deze categorie van gehandicapten behoren ook de zintuiglijk gehandicapten. Uit ander onderzoek valt voorts af te leiden, dat het percentage voor de geestelijk gehandicapten 0,9 (ca. 0,12 miljoen personen) bedraagt. Rekening houdend met de gemiddelde gezinsgrootte betekenen deze aantallen, dat omstreeks een kwart van de bevolking in zijn directe omgeving regelmatig met gehandicapten wordt geconfronteerd.

Van de lichamelijk gehandicapten heeft 42% (± 495 000) een stoornis in de voortbewegingsfunctie en bijna 17% (± 200 000) in de arm- en handfunctie, bij ruim 45% (± 530 000) is sprake van een in meer of mindere mate beperkt uithoudingsvermogen.

Ongeveer 1,4% van de bevolking is slechthorend of doof, terwijl ongeveer 0,7% slechtziend of blind is. In aantallen uitgedrukt betekent dit omstreeks 190 000 auditief en 95 000 visueel gehandicapten. Hieraan dient nog toegevoegd te worden, dat van het totaal van circa 1,2 miljoen lichamelijk gehandicapten ongeveer 40% meer dan één handicap heeft.

Met betrekking tot de geestelijk gehandicapten wordt een onderscheid gemaakt tussen lichter en dieper geestelijk gehandicapten[1]. Het aantal lichter geestelijk gehandicapten bedraagt ongeveer 80 000 mensen. Het aantal dieper geestelijk gehandicapten bedraagt 48 000. Voor het sportbeleid zijn de lichter gehandicapten de meest betrokken doelgroep.

2.2.3. Sportbeoefening

Sportbeoefening door gehandicapten was tot voor kort voor velen niet zo vanzelfsprekend. Was immers niet wezenlijk voor de sport de competitie tussen niet-gehandicapte (bij voorkeur jonge) mensen? In dit beeld past niet een gehandicapte die aan sport doet. Dat dit beeld niet in overeenstemming is met de realiteit bewijst het groeiend aantal gehandicapten dat – hoofdzakelijk in recreatieve zin – aan sport doet. Het aantal gehandicapten, dat al dan niet regelmatig sport beoefent, is echter niet exact bekend. Met name bestaat er nog weinig inzicht in het aantal gehandicapten, dat buiten de sportorganisaties sport bedrijft, zoals dat in sommige gemeenten bij voorbeeld in het kader van sportinstuiven plaatsvindt. Wel kan worden gezegd, dat het merendeel van de gehandicapten sport in recreatieve zin beoefent. Dit geldt bij voorbeeld voor de circa 8000 geestelijk gehandicapten die bij de Nederlandse Sportbond voor Geestelijk Gehandicapten (NSG) zijn aangesloten. Dit geldt eveneens voor de lichamelijk gehandicapten, die via de 40 lokale lidorganisaties van de Federatie Paardrijden Gehandicapten (FPG) in evenzovele maneges paardrijden.

Van de op dit moment ruim 5600 leden van de Nederlandse Invaliden Sportbond (NIS) doet circa 80% aan sport in recreatieve zin. Het betreft hier (rolstoel-)basketbal, zitvolleybal, zwemmen, atletiek, handboog- en luchtgeweerschieten en tafeltennis, waarbij de eerste drie takken van sport sterk favoriet zijn. De overige 20% beoefent dezelfde takken van sport, maar dan in wedstrijd- en/of topsportverband.

De circa 1800 gehandicapten aangesloten bij de Koninklijke Nederlandse Doven Sportbond (KNDSB) beoefenen voornamelijk in wedstrijdverband, maar ook in recreatieve zin een tiental takken van sport. Naast de sportactiviteiten waaraan visueel gehandicapten in het verband van de NIS kunnen deelnemen, zoals goalbal, atletiek, e.d., zijn rond de 900 blinden of slechtzienden aangesloten bij de Nederlandse Schaakvereniging voor Visueel Gehandicapten (NSVG).

In georganiseerd verband vinden ten slotte ook nog zeilactiviteiten plaats en worden sportinstuiven georganiseerd.

In toenemende mate vinden wedstrijdsportactiviteiten voor gehandicapten in internationaal verband plaats. De Olympische Spelen voor (lichamelijk) Gehandicapten zijn hiervan wellicht het meest bekende voorbeeld. Daarnaast kennen de visueel gehandicapten hun vierjaarlijkse schaakolympiade. De auditief gehandicapten organiseren regelmatig de wereldspelen voor doven, terwijl er ook een ontwikkeling is in de richting van wedstrijdsportmanifestaties voor geestelijk gehandicapten. In de Verenigde Staten van Amerika vinden reeds gedurende enkele jaren zogenaamde Special Olympics (Olympische Spelen voor Geestelijk Gehandicapten) plaats, terwijl ook in Europa dergelijke internationale evenementen zullen worden georganiseerd.

[1] P. J. Verbraak: «Naar een andere zwakzinnigenzorg», 1977.

2.3. HET HUIDIGE BELEID

2.3.1. Algemeen

Het beleid van de organisaties van particulier initiatief en de overheid is er in het algemeen op gericht de sport in al zijn verschijningsvormen zodanig in te richten, dat mensen geen belemmeringen ondervinden om aan sportactiviteiten deel te nemen. Deze algemene gerichtheid kan worden aangeduid met het streven naar een optimale toegankelijkheid van de sport voor een ieder die wenst deel te nemen. Binnen het beleid, gericht op de realisering van de gewenste (mate van) toegankelijkheid van de sport voor de gehandicapten wordt aandacht besteed aan een tweetal van belang zijnde hoofdaspecten. Zo wordt in de eerste plaats de toegankelijkheid van de sport bepaald door de mate waarin gehandicapten op de hoogte zijn van de diverse facetten van sport en de overige factoren, die betrekking hebben op de gehandicapten zelf. In de tweede plaats bepaalt de inrichting van de voor sportdeelneming noodzakelijke voorzieningen de toegankelijkheid.

Aan de hand van deze twee hoofdaspecten zal hieronder het huidige beleid met betrekking tot de toegankelijkheid van de sport voor de gehandicapten worden weergegeven. Waar nodig zal daarbij onderscheid worden gemaakt tussen de verschillende categorieën gehandicapten.

2.3.2. Toegankelijkheidsbeleid

Voor de deelname aan alle maatschappelijke activiteiten geldt, dat individuen zoveel mogelijk in staat moeten zijn een eigen keuze te maken. Die keuze betreft allereerst de vraag òf aan een bepaalde activiteit zal worden deelgenomen, vervolgens de vraag op welke wijze dit zal geschieden.

Ten aanzien van sportbeoefening betekent het antwoord op de laatste vraag bij voorbeeld de keuze voor een zekere tak van sport, maar ook de keuze voor beoefening als wedstrijdsporter of als recreatiesporter, e.d.

Bij het vinden van de antwoorden op deze vragen speelt, naast de eigen voorkeur, ook de mate van geïnformeerdheid over vereisten en effecten een belangrijke rol. Juist voor gehandicapten is niet alleen inzicht nodig in de beperkingen, die de handicap voor sportbeoefening betekent, maar vooral ook in de reële mogelijkheden om aan sport te doen, de daarvoor vereiste vaardigheden, de invloed op de gezondheid enz. Kennis van de mogelijkheden die de sport biedt vormt een eerste factor bij de keuze van gehandicapten al of niet deel te nemen.

In toenemende mate worden ook de sportorganisaties voor gehandicapten zich bewust van de mogelijkheden die de media voor een gericht informatie- en voorlichtingsbeleid kunnen bieden. In dit verband kan gewezen worden op de ruime aandacht, die de Olympische Spelen voor Gehandicapten hebben gekregen. De door Nederlandse atleten behaalde successen hebben hieraan zonder twijfel bijgedragen.

Een bredere publiciteit kan een stimulerende werking hebben op die gehandicapten, die nog niet aan sport doen, maar die daartoe wel in staat zijn. Steeds meer gaan gehandicaptensportorganisaties ertoe over voorlichtingsbijeenkomsten te houden – zoals bij voorbeeld de NSG dat doet – en brochure- en foldermateriaal te vervaardigen. Met name ook het aantal films neemt de laatste jaren sterk toe. In het algemeen gesproken probeert men op deze wijze de gehandicapten en hun (directe) omgeving zo rechtstreeks mogelijk te benaderen en op de hoogte te brengen van de mogelijkheden die de sport kan bieden. Hierbij wordt veelal benadrukt, dat het meedoen aan sportactiviteiten ook voor gehandicapten een heel gewone zaak kan zijn. Dit, om de mogelijk nog bestaande drempelvrees te overwinnen.

Het Ministerie van CRM heeft dit beleid van particuliere organisaties de laatste jaren ondersteund door in een aantal gevallen een bijdrage in de voorlichtingsactiviteiten te verstrekken. Het betrof hier projecten van de bij

de FSG aangesloten organisaties en een film van de NIS. Tevens dient hier te worden vermeld dat ook de provinciale overheid en de gemeenten aandacht besteden aan het verstrekken van voorlichting over sport aan de bevolking in het algemeen en de gehandicapten in het bijzonder.

De tweede factor wordt gevormd door beperkingen in de leefsituatie, die gehandicapten ervan kunnen weerhouden aan sport te doen. Die beperkingen zijn zeker niet alleen van financiële aard. Ook kan het zijn, dat de gehandicapte voorkeur voor een bepaalde tak van sport heeft, die echter onvoldoende toegankelijk is voor mensen met zijn specifieke handicap. Vervolgens kan het gebrek aan mobiliteit deelneming aan sport in de weg staan. Zo worden rolstoelgebruikers nog al eens met de vervoersproblematiek geconfronteerd: hoe moeten de plaatsen worden bereikt waar rolstoelsport bedreven kan worden?

Met betrekking tot het organiseren en mogelijk maken van het vervoer van gehandicapte sporters en hun (bege)leiders van en naar sportwedstrijden en trainingen dient te worden opgemerkt, dat in dit opzicht in het bijzonder de lokale geledingen van de landelijke organisaties en de gemeentelijke overheden actief zijn. Voor dit doel stellen vooral vrijwilligers hun auto's beschikbaar. De gemeenten nemen in een aantal gevallen een deel van de vervoerskosten voor hun rekening. De kosten voor vervoer van bij voorbeeld vertegenwoordigende ploegen van de landelijke organisaties worden in het algemeen met steun van de Stichting de Nationale Sporttotalisator door deze zelf gedragen. Meestal wordt van de deelnemers een bijdrage in de kosten gevraagd.

Ten slotte kan ten aanzien van de vervoersproblematiek nog worden opgemerkt dat de rijksoverheid – vooral het Ministerie van Verkeer en Waterstaat – aandacht besteedt aan het zo toegankelijk mogelijk maken van het openbaar vervoer voor gehandicapten.

Behalve de informatie en voorlichting spelen bij sportbeoefening door gehandicapten met name ook de noodzakelijke voorzieningen een rol. De voorzieningen waar het hier om gaat zijn:

1. de organisatorische structuren;
2. leiding en begeleiding bij sport;
3. de ruimtelijke voorzieningen.

In het hierna volgende worden deze voorzieningen nader beschouwd. Daarna volgt een korte uiteenzetting over het tot op heden gevoerde beleid.

Ad 1. *Organisatorische structuren*

Op het terrein van de sportbeoefening door gehandicapten is een gedifferentieerd patroon van (particuliere) organisaties ontstaan. Het gaat hierbij om zowel de specifieke gehandicaptenorganisaties als om organisaties, die in oorsprong ten behoeve van de sportbeoefening door niet-gehandicapten opgericht zijn.

I. *Gehandicaptensportorganisaties*

Met betrekking tot de specifieke gehandicaptenorganisaties kan het volgende beeld geschetst worden.

Alle gehandicaptensportorganisaties worden overkoepeld door de FSG. Deze richt zich onder andere op het behartigen van de belangen van de lidorganisaties en de coördinatie van werkzaamheden, die op alle gehandicaptensportorganisaties betrekking hebben. De FSG ontvangt sedert 1980 subsidie volgens de bepalingen van de Rijksregeling voor subsidiëring van landelijke organisaties op het gebied van de sport.

Een belangrijke taak vervult de FSG in haar advisering over de verdeling over de gehandicaptensportorganisaties van de gelden, die door de in 1975 in het leven geroepen Stichting Nationaal Fonds Sport Gehandicapten worden ingezameld. De organisatorische structuur van de gehandicaptensportorganisaties verschilt op een aantal punten.

a. *Organisaties ten behoeve van lichamelijk gehandicapten*

1. De Nederlandse Invaliden Sportbond (NIS) is in 1961 opgericht en bundelt 84 lokale sportverenigingen, waarbij in totaal circa 5600 gehandicapte sporters zijn aangesloten.

Het beleid van de bond is gericht op de bevordering van de top-, wedstrijd- en recreatiesport, waarbij ernaar wordt gestreefd de aandacht over deze drie sportvormen evenwichtig te verdelen. In NIS-verband beoefende takken van sport zijn tafeltennis, atletiek, zitvolleybal, zwemmen, handboogschieten, luchtgeweerschieten en basketbal. De NIS richt zich erop de sportbeoefening vooral in het organisatorisch verband van de sportvereniging te laten plaatsvinden. Dat is naar de mening van de NIS ook de plaats, waar de integratie met niet-gehandicapten gestalte zal moeten krijgen. Verder onderhoudt de NIS contacten met een aantal niet-gehandicaptensportorganisaties om te trachten bepaalde takken van sport (nog meer) toegankelijk te maken voor gehandicapten en zo mogelijk de gehandicapten ook in sportorganisaties voor niet-gehandicapten hun sport te laten beoefenen. In het algemeen betreft dat wedstrijdsportactiviteiten. Een goed voorbeeld van deze vorm van organisatorische integratie is het bestaan van een speciale rolstoelbasketballiga binnen de Nederlandse Basketbal Bond.

2. Voor de Federatie Paardrijden Gehandicapten (FPG), die zich hoofdzakelijk op lichamelijk gehandicapten richt, heeft het paardrijden naast een recreatieve ook heel nadrukkelijk een medisch-therapeutische waarde.

De FPG overkoepelt een 40-tal ledenstichtingen, die overal in het land paard- en ponyrijlessen verzorgen in de plaatselijk aanwezige maneges. De FPG kent een financiële bijdrageregeling ten behoeve van de aangesloten ledenstichtingen, op basis waarvan een bijdrage in de kosten van de verreden lesuren mogelijk is.

3. De Stichting Zeilen met Gehandicapten (SZG) beijvert zich het zeilen met gehandicapten van alle leeftijden te stimuleren, te coördineren en te organiseren. De SZG tracht dit te doen door het in de vaart brengen van voor gehandicapten geschikte boten en het geven van zeilinstructie. De SZG beschikt thans over één aangepast motorzeilschip, waarop per keer negen gehandicapten kunnen meevaren.

4. De Stichting Sport Instuif Gehandicapten (SSIG) is gericht op de bevordering van sportieve recreatie door middel van sportinstuiven, die voor gehandicapten en niet-gehandicapten toegankelijk zijn. Op deze wijze wil deze organisatie bijdragen aan de door haar voorgestane integratie.

Op enkele plaatsen in ons land worden regelmatig dergelijke sportinstuiven door de bij de SSIG aangesloten stichtingen georganiseerd.

5. De Stichting Viscentra voor Gehandicapten (SVG) beoogt voor lichamelijk gehandicapten aangepaste visplaatsen tot stand te brengen.

b. *Organisaties ten behoeve van zintuiglijk gehandicapten*

1. De Nederlandse Schaakvereniging voor Visueel Gehandicapten (NSVG) is een landelijke schaakvereniging met een ledental van circa 900 die is aangesloten bij de Koninklijke Nederlandse Schaak Bond (KNSB).

De NSVG is er in haar beleid op gericht visueel gehandicapte schakers onder te brengen bij schaakverenigingen voor zienden. De NSVG is ook internationaal actief en vaardigt onder andere elke vier jaar deelnemers af naar de schaakolympiade voor visueel gehandicapten. In 1980 was de NSVG de gastvrouw voor de uit diverse landen afkomstige deelnemers aan deze schaakmanifestatie.

2. In de bevordering van de deelname aan andere takken van sport door visueel gehandicapten speelt ook de NIS nog een rol. Dit geldt bij voorbeeld voor bepaalde atletiekvormen.

3. De Koninklijke Nederlandse Doven Sportbond (KNDSB) is de enige sportorganisatie in ons land ten behoeve van de auditief gehandicapten. De KNDSB, opgericht in 1926, is de oudste gehandicaptensportorganisatie. Het ledental is in de laatste paar jaar vrij snel gegroeid tot bijna 1800. Het beleid van de bond is erop gericht dit ledental uit te breiden door vooral de aandacht te richten op de regio's buiten de grote steden, waar het ledenbestand zich momenteel grotendeels concentreert.

Onder auspiciën van de KNDSB wordt een veelheid van takken van sport bedreven: allerlei balsporten, zwemmen en atletiek.

c. *Geestelijk gehandicapten*

De Nederlandse Sportbond voor Geestelijk Gehandicapten (NSG) richt zich op de bevordering van de sportieve recreatie door geestelijk gehandicapten binnen het organisatorisch kader van lokale sportclubs met in totaal circa 8000 leden. In haar beleid tracht de NSG het aantal sportclubs uit te breiden in met name die regio's, die qua aantal clubs achterblijven bij de rest van het land. Voor de groep van de lichter geestelijk gehandicapten is de NSG in samenwerking met de Vrije Universiteit reeds enige tijd bezig te onderzoeken of en in hoeverre ook wedstrijdsport tot de mogelijkheden behoort. Verder streeft de NSG ernaar de geestelijk gehandicapten zoveel mogelijk gebruik te doen maken van de voor iedere Nederlander beschikbare voorzieningen.

De NSG tracht tevens bij te dragen aan het meer toegankelijk maken van de samenleving voor de geestelijk gehandicapten, waardoor integratie bevorderd kan worden. Meer dan andere organisaties wordt de NSG geconfronteerd met de vraag tot welke grens het nog (ethisch) verantwoord is mensen tot sportbeoefening te brengen. Bij sommigen ontbreekt door de ernst van de stoornis immers de mogelijkheid zelfstandig al dan niet voor sportbeoefening te kiezen.

II. *Sportorganisaties voor niet-gehandicapten*

Er is een aantal sportorganisaties voor niet gehandicapten dat zich bezighoudt met de sportbeoefening door gehandicapten. Allereerst dient in dit kader genoemd te worden de Nederlandse Sport Federatie (NSF). De NSF telt als koepelorganisatie onder haar leden namelijk ook een aantal sportorganisaties voor gehandicapten zoals de NIS, de NSG en de KNDSB. Met name als gevolg van de activiteiten van de NIS beweegt een aantal «gewone» sportorganisaties zich op het terrein van de lichamelijk gehandicapten. De Nederlandse Basketbal Bond met zijn rolstoelliga is reeds genoemd. Daarnaast hebben die bonden, die zich bezighouden met atletiek, handboog- en luchtgeweerschieten, tafeltennis, zitvolleybal en zwemmen een meer of minder sterke bemoeienis met de in deze takken van sport door de NIS ontplooide activiteiten, die vooral de kadervorming en de jeugdsport betreffen.

Ten aanzien van de visueel gehandicapten organiseert de Nederlandse Rijwiel Toer Unie (NRTU) fietstochten op tandems met niet-gehandicapten. Vervolgens kan nog vermeld worden dat aan de competitie van de Koninklijke Nederlandse Voetbal Bond (KNVB) enkele teams, bestaande uit auditief gehandicapten deelnemen.

III. *Overheid*

Ten aanzien van de organisatorische voorzieningen op het terrein van de sportbeoefening door gehandicapten hanteert het Ministerie van CRM de Rijksregeling voor subsidiëring van landelijke organisaties op het gebied van de sport. Volgens deze regeling, die sinds 1 januari 1978 in herziene versie van kracht is, bedraagt de subsidie 60% van de subsidiabele personeels-, huisvestings- en organisatiekosten.

Van de gehandicaptensportorganisaties worden op dit moment de volgende organisaties volgens de rijksregeling gesubsidieerd: de FSG, de NIS, de NSVG, de KNDSB en de NSG. Deze organisaties ontvangen subsidie in alle genoemde kosten. Daarbij dient aangetekend te worden, dat de NSG voor

een deel van de personeelskosten eveneens krachtens een andere regeling wordt gesubsidieerd. De Federatie Paardrijden Gehandicapten ontvangt uitsluitend een bijdrage in de huisvestingskosten. Op lokaal niveau worden plaatselijke sportverenigingen voor gehandicapten vaak ondersteund door bijdragen van de gemeentelijke overheid.

Ad 2. *Leiding en begeleiding bij sport*

De aanwezigheid en inzetbaarheid van voldoende en gekwalificeerd kader bij sportbeoefening door gehandicapten zijn noodzakelijk. Bij de sportbeoefening door gehandicapten zijn de volgende vormen van leiding en begeleiding van belang:

a. sporttechnische (bege)leiding;
b. bestuurlijke (bege)leiding;
c. sportmedische begeleiding;
d. wedstrijd- en organisatorische leiding.

a. *Sporttechnische (bege)leiding*

De sporttechnische (bege)leiding is in alle sportsituaties en met betrekking tot alle sportvormen van groot belang. De sportleider of trainer staat in zeer nauwe relatie tot de sportbeoefenaren. Hij wordt in zijn werkzaamheden dan ook direct geconfronteerd met de problematiek, die gehandicapten in de sport ondervinden. Dit vereist een zekere extra deskundigheid, die via diverse – door de sportorganisaties opgezette – opleidingen verworven kan worden. Deze opleidingen zijn in hoofdzaak gericht op de vrijwilligers, die in de sport werkzaam zijn. De gehandicaptensportorganisaties kennen hun eigen opleidingen, toegespitst op de bij de bond aangesloten categorie gehandicapten en de georganiseerde sportactiviteiten. Daarnaast kent een aantal organisaties applicatiecursussen voor degenen, die in niet-gehandicaptensportorganisaties voor niet-gehandicapten een opleiding hebben gevolgd.

Ook van de kant van een aantal Centrale Instituten voor de Opleiding van Sportleiders (CIOS) begint in toenemende mate belangstelling te ontstaan de gehandicaptensport in de opleiding voor beroepsmatig werkzame sportleiders meer nadrukkelijk een plaats te geven. Het beleid van het Ministerie van CRM ten aanzien van de sporttechnische leiding en begeleiding is er in eerste instantie op gericht deze waar mogelijk door deskundige vrijwilligers te laten plaatsvinden. Daartoe wordt op basis van de op 1 januari 1978 van kracht geworden «Rijksregeling voor de erkenning en subsidiëring van opleidingen en bijscholingen op het gebied van de sport» bijgedragen in de kosten van vele vrijwilligersopleidingen, die door de gehandicaptensportorganisaties worden gehouden. De bijdrage van CRM bedraagt 70% in de voor bepaalde kostenrubrieken vastgestelde normbedragen per opleiding en bijscholing. De bijdrage wordt alleen verstrekt wanneer het opleidingen en bijscholingen betreft, die aan bepaalde kwaliteitseisen voldoen en op grond daarvan zijn erkend.

Naast deze directe ondersteuning van de sportorganisaties in hun opleidingswerk voert het ministerie te zamen met de landelijke sportorganisaties, de provincies en de gemeenten een sporttechnisch-kaderbeleid, dat gericht is op het aanstellen van een beperkt aantal beroepsfunctionarissen bij de landelijke, provinciale/regionale en plaatselijke geledingen van sportorganisaties. In dit kader zijn in 1980 20 functionarissen bij de sportorganisaties ten behoeve van de gehandicapten aangesteld, waarmee een bedrag is gemoeid van circa 1 miljoen gulden. De taak van deze functionarissen bestaat vooral in het ondersteunen van de vele vrijwilligers.

b. *Bestuurlijke (bege)leiding*

Zowel op landelijk als op regionaal en lokaal niveau besteden mensen veel van hun vrije tijd aan het besturen van de bonden en de sportverenigingen. Vanwege de toenemende complexiteit van het besturen van sportverenigingen worden reeds vele jaren cursussen voor bestuurskader georgani-

seerd. Deze vrijwilligersopleidingen zijn door de koepels in de sport ontwikkeld en worden onder auspiciën van de NSF en de levensbeschouwelijke koepelorganisaties regelmatig gehouden. Het doel van de cursussen is het bestuurlijk kader van de verenigingen zo goed mogelijk voor zijn taak te equiperen. Het Ministerie van CRM ondersteunt deze opleidingen financieel analoog aan de wijze, waarop de hierboven genoemde sporttechnische opleidingen worden gesubsidieerd.

c. *Sportmedische (bege)leiding*

Bij de begeleiding van gehandicapten is de rol van artsen, fysiotherapeuten e.d. van groot belang. Het is dan ook niet verwonderlijk, dat dit ook geldt bij de sportbeoefening door gehandicapten, juist vanwege het beroep, dat actieve deelneming aan sportactiviteiten nu eenmaal doet op met name de lichaamsfuncties van mensen. Vooral waar sprake is van verminderde dan wel volledig weggevallen lichaamsfuncties ligt er een taak voor de medische begeleiders om te bepalen welke mogelijkheden tot sportbeoefening er in geneeskundig opzicht voor de gehandicapte zijn. Sportadvisering is derhalve een belangrijk onderdeel van de medische begeleiding. Tevens zijn de sportkeuring, de voorlichting omtrent het voorkomen van blessures, de behandeling van blessures, de indeling van lichamelijk gehandicapten in diverse klassen op basis van de aard en de ernst van de handicap enz. belangrijke taken. Een aantal daarvan wordt verricht door de sportmedische adviescentra, die een regionaal bereik hebben. In enkele landelijke gehandicaptensportorganisaties fungeert een medische commissie, die deze vorm van begeleiding vorm en inhoud moet geven door het opstellen van richtlijnen voor sportkeuringen. De leden van deze medische commissie zijn merendeels vrijwilligers. Daarnaast spelen uiteraard de artsen en fysiotherapeuten een rol, die vanuit hun werksituatie in bij voorbeeld een revalidatiecentrum of een instituut voor geestelijk gehandicapten geconfronteerd worden met de behoeften en wensen van gehandicapten om aan sportactiviteiten deel te nemen.

Met betrekking tot de medische begeleiding van gehandicapte sportbeoefenaren bestaat er in ons land geen aparte opleiding of bijscholing voor medici, fysiotherapeuten, sportmasseurs e.d. In de sportapplicatiecursussen voor artsen en fysiotherapeuten wordt weinig gerichte aandacht aan de gehandicaptensport besteed.

d. *Wedstrijd- en organisatorische leiding*

De leiding bij de organisatie van het wedstrijd- en competitiegebeuren vereist de aanwezigheid van scheidsrechters, juryleden, starters, commissarissen, competitieleiders e.d. Een groot aantal vrijwilligers is regelmatig in touw om wedstrijden goed te laten verlopen. Het toezicht op de naleving van de bij een bepaalde tak van sport geldende reglementen vereist een grondige kennis van die reglementen. Ook ten behoeve van het vervullen van deze functies zijn opleidingen ontwikkeld door de sportorganisaties.

Men moet in toenemende mate met goed gevolg een opleiding hebben doorlopen om bij voorbeeld scheidsrechter te mogen zijn. Het ministerie ondersteunt op basis van de eerder genoemde rijksregeling ook deze vrijwilligersopleidingen via een bijdrage van 70% van de voor bepaalde kostenrubrieken vastgestelde normbedragen.

e. *Gespecialiseerd Jeugd- en Volwassenen Werk (GJVW)*

Naast bovenstaande facetten van leiding en begeleiding bij sport door gehandicapten verdient in het kader van deze nota ook het GJVW enige aandacht.

Sinds enige jaren ondersteunt het departement enkele instellingen in het land, die zich ten doel stellen de vrijetijdsbesteding, vakantie en sport voor geestelijk gehandicapten te verzorgen. Deze activiteiten, waaronder ook

sportactiviteiten vallen, beogen o.a. het «openbreken» van niet-specifieke voorzieningen voor geestelijk gehandicapten. Tot deze niet-specifieke voorzieningen wordt ook de niet-gehandicaptensportorganisatie gerekend.

Het GJVW wordt bij genoemde instellingen uitgevoerd door speciaal daartoe aangestelde functionarissen met hulp van een groot aantal vrijwilligers. Voor deze nota is van belang erop te wijzen, dat er momenteel in circa 22 projecten met vaak een regionaal bereik geestelijk gehandicapten in hun sportbeoefening worden begeleid met als doel om, via het slaan van een brug naar de «gewone» organisatorische sportvoorzieningen, integratie en de samenleving te bevorderen. Ongeveer de helft van de projectfunctionarissen die deze specifieke vorm van begeleiding bij sport uitvoeren, wordt op enigerlei wijze gesubsidieerd.

Ad 3. *Ruimtelijke voorzieningen*

Tot de ruimtelijke sportvoorzieningen worden gerekend sporthallen, sportzalen, gymnastiekzalen, (overdekte) zwembaden, sportvelden, (kunst)-ijsbanen e.d. Ook de niet specifiek voor de sport gebouwde of aangelegde accommodaties als veilinghallen, groenstroken, dorpshuizen, worden niet zelden voor sportbeoefening gebruikt.

Bij de beoordeling of een ruimtelijke voorziening voldoet aan de behoeften van gehandicapte sportbeoefenaren zijn de bereikbaarheid, toegankelijkheid, bruikbaarheid en beschikbaarheid ervan belangrijke criteria. Met bereikbaarheid wordt gedoeld ook de situering van een voorziening zodanig, dat het vervoer ernaar toe geen bijzondere problemen oplevert. Toegankelijkheid slaat op de noodzaak dat gehandicapten geen problemen dienen te ervaren bij het betreden van een gebouw, dat er aangepaste toiletten, kleed- en wasruimten en – indien aanwezig – een gemakkelijk bereikbare foyer moeten zijn.

Een accommodatie, waarvan bij voorbeeld het vloeroppervlak niet bestand is tegen het gebruik van rolstoelen is – voor deze categorie gehandicapten althans – niet bruikbaar. Daarnaast dient een accommodatie ook op redelijke uren beschikbaar te zijn voor gehandicapten om al dan niet te zamen met niet-gehandicapten sport te kunnen beoefenen.

In ons land zijn de meeste ruimtelijke sportvoorzieningen in eigendom en beheer van de gemeentelijke overheid. De gemeenten leveren dan ook een zeer grote bijdrage aan de mogelijkheden tot sportbeoefening door de aanwezige voorzieningen ter beschikking van gehandicapten te stellen. Daarnaast kennen sommige provinciale overheden een regeling voor het verstrekken van een bijdrage in de totstandkoming van een ruimtelijke voorziening met een aantoonbaar regionaal belang.

De rijksoverheid is op diverse manieren betrokken bij het beleid betreffende de ruimtelijke voorzieningen. Onder invloed van de «Rijksregeling voor subsidiëring van overdekte sportaccommodaties» is een veelheid van sportaccommodaties tot stand gekomen, die als gevolg van een desbetreffende subsidievoorwaarde ook toegankelijk zijn voor de in zijn bewegingen beperkte mens. Ook in het Bijzonder Regionaal Welzijnsbeleid en Aanvullende Werkenbeleid wordt bij de totstandbrenging van sportaccommodaties de voorwaarde van toegankelijkheid voor gehandicapten gehanteerd. Hierdoor is overal in het land een groot aantal voor gehandicapten toegankelijke ruimtelijke voorzieningen tot stand gekomen.

Het sportaccommodatiebeleid van CRM richt zich er in toenemende mate op te voorzien in de behoefte aan ruimtelijke voorzieningen, die (mede) een functie vervullen voor het landelijke trainings- en wedstrijdwezen van de landelijke sportorganisaties. Het betreft hier internationale wedstrijdaccommodaties en enkele over het land verspreide zogenaamde nationale trainings- en wedstrijdaccommodaties, die tevens een regionale functie vervullen. Ook hierbij wordt de toegankelijkheidsvoorwaarde uitdrukkelijk gehanteerd.

Voorts is het ministerie betrokken bij de uitvoering van de Interim Saldo Regeling in het kader van het rijksoverheidsbeleid ten aanzien van de stadsvernieuwing, waarbinnen ook mogelijkheden bestaan tot het realiseren van voor gehandicapten toegankelijke sportaccommodaties.

Ten slotte dient in dit verband de Stichting de Nationale Sporttotalisator te worden genoemd. Ook deze stelt gelden voor ruimtelijke sportvoorzieningen ter beschikking onder voorwaarde, dat deze voor de gehandicapten toegankelijk zijn.

2.4. INTEGRATIE

In aansluiting op het in diverse sectoren van de samenleving aanwezige streven naar een zo optimaal mogelijke integratie van gehandicapten en niet-gehandicapten voert het Ministerie van CRM een actief beleid, gericht op de integratie in de sport, vooral om door middel van de sportbeoefening te komen tot integratie van de gehandicapten in een breder maatschappelijk verband. In 1979 is daartoe aan alle gemeenten met 100 000 inwoners of meer de mogelijkheid geboden bij het ministerie een bijdrage aan te vragen in de kosten van de opzet en uitvoering van integratieprojecten. Van de 17 in aanmerking komende gemeenten hebben er 16 bij het ministerie een plan ingediend en in de kosten daarvan een bijdrage ontvangen.

Deze hoge respons en de inhoud van het merendeel van de plannen waren voor het ministerie voldoende aanleiding de mogelijkheid van een bijdrage in 1980 te verruimen tot gemeenten met meer dan 50 000 inwoners. In 1980 hebben in totaal 35 gemeenten te kennen gegeven een project, gericht op integratie, te willen opzetten en uitvoeren.

Voor de verdere concretisering van dit beleidsonderdeel is in het najaar van 1979 een begeleidingscommissie ingesteld, waarin naast het ministerie ook de FSG, het IPO en het GJVW participeren, terwijl de NSF een waarnemer in de commissie heeft benoemd. Door de commissie zijn in eerste instantie de richtlijnen voor de gemeentelijke integratieprojecten, die in 1980 zijn gestart, geformuleerd. Ten behoeve van het vervolg van dit beleid is door de commissie een evaluatie verricht van de eerste serie projecten in de gemeenten met 100 000 inwoners of meer. Aangezien een groot aantal van deze in 1979 gestarte projecten eerst half 1980 tot een eind kwam kon de evaluatie eerst na de zomer van 1980 worden uitgevoerd. Het evaluatieverslag is onlangs in de openbaarheid gebracht. Op deze plaats zal dan ook nog slechts in het kort op de belangrijkste resultaten worden ingegaan.

Zo is duidelijk geworden, dat de door het ministerie geformuleerde globale richtlijnen voor de vorm- en inhoudgeving van de eerste serie integratieprojecten geleid hebben tot zeer verschillende invullingen door de gemeenten. Deze differentiatie kwam tot uiting in de aspecten van de uitgevoerde projecten, zoals de taakafbakening tussen de gemeentelijke overheid en het particulier initiatief, de gehanteerde middelen (informatie en voorlichting, leiding en begeleiding, accommodaties, het gebruikte materiaal), de georganiseerde activiteiten (eenmalig of continu) en bewegingsvormen «balspelen, zwemmen, handboogschieten e.d.). Ten aanzien van de categorieën gehandicapten, die aan de activiteiten hebben deelgenomen, kan gezegd worden, dat het in het algemeen òf lichamelijk òf geestelijk gehandicapten betrof. In een enkel geval waren in één project beide categorieën vertegenwoordigd. De wijze waarop integratie werd ingevuld varieerde van het gebruik door een groep gehandicapten van een openbare sportvoorziening, waarvan ieder op eigen initiatief gebruik kan maken, tot het gezamenlijk sport bedrijven door gehandicapten en niet-gehandicapten. De evaluatie heeft verder aangetoond, dat integratie zeker niet altijd probleemloos verloopt. Zo bleven, op enkele uitzonderingen na, de aantallen deelnemers wat beneden de – voor dit in vele gemeenten nieuwe initiatief misschien te hoog gestemde – verwachtingen.

De onbekendheid met de aangeboden bewegingsvormen als wel de bij hen, maar ook bij de niet-gehandicapten aanwezige drempelvrees waren niet zelden hiervan de oorzaak. Desalniettemin blijkt het overgrote deel van de gemeenten overtuigd van het belang van de integratiegedachte in de sport. Deze hebben dan ook te kennen gegeven om, rekening houdend met de opgedane ervaringen, op de ingeslagen weg te willen voortgaan.

Met betrekking tot de integratie van gehandicapten in de sport dient nog opgemerkt te worden, dat er gehandicapten zijn, die zich niet tot geïntegreerde sportbeoefening voelen aangetrokken, of voor wie dit niet mogelijk zal zijn, gezien de aard van de handicap. In het beleid zijn dit uiteraard belangrijke factoren waarmee rekening gehouden moet worden.

Hoofdstuk 3. Uitgangspunten voor het beleid van de rijksoverheid

3.1. ALGEMEEN

De problemen, waarmede gehandicapten in het kader van sportbeoefening worden geconfronteerd, hebben al gedurende een reeks jaren tot allerlei activiteiten van vooral organisaties van het particulier initiatief en een aantal gemeenten geleid. Over de rol van de rijksoverheid is in hoofdstuk 2 het een en ander gezegd. De aandacht voor gehandicapten in de sport heeft doorgeklonken in het accommodatiebeleid en het beleid ten aanzien van de landelijke sportorganisaties. Van betrekkelijk recente datum is het beleid, dat onder de noemer «specifieke groeperingen» ten behoeve van onder andere deze bevolkingscategorie wordt gevoerd. De uitgangspunten daarvoor zijn in de Nota Sportbeleid van 1974 in globale termen geformuleerd. De in deze nota gegeven aanzet is als fundament voor de onderhavige beleidsnota echter ontoereikend. In het hierna volgende zal de visie, waarop het beleid met betrekking tot de sportbeoefening door gehandicapten is gebaseerd, worden uiteengezet. Daarbij zal vooropstaan, dat het sportbeleid een onderdeel vormt van het welzijnsbeleid. Derhalve zal worden aangesloten bij de daaraan ten grondslag liggende uitgangspunten en randvoorwaarden.

Voorafgaand aan de formulering van de uitgangspunten en randvoorwaarden van het sportbeleid ten behoeve van gehandicapten zal eerst meer in het algemeen op de plaats en positie van gehandicapten in de samenleving worden ingegaan.

3.2. HET WELZIJNSBELEID TEN BEHOEVE VAN GEHANDICAPTEN

In hoofdstuk I is aangegeven dat het aantal gehandicapten, dat aan sport doet, verhoudingsgewijs achterblijft bij het aantal niet-gehandicapte sportbeoefenaren. Tevens is in dat hoofdstuk naar voren gebracht, dat gehandicapten over het algemeen meer drempels op hun weg vinden dan niet-gehandicapte sporters. Het welzijnsbeleid richt zich op het opheffen van barrières. Daarbij wordt gestreefd naar een situatie, waarin voor een ieder – dus ook voor de gehandicapten – de kansen aanwezig zijn op eigen wijze te komen tot zelfontplooiing. Dit betekent, dat de ontplooiing van gehandicapten in en door de sport eveneens behoort tot de doelstellingen van het welzijnsbeleid. Evenzeer zal het de gehandicapte mogelijk moeten zijn optimaal te participeren aan in de maatschappij plaatsvindende processen. In deze nota zal onder participatie worden begrepen het op basis van de eigen wensen, behoeften en vermogens naar eigen keuze kunnen deelnemen aan het maatschappelijk verkeer. Voor sommige gehandicapten kan dit betekenen, dat zoveel mogelijk gebruik wordt gemaakt van de in de samenleving aanwezige voorzieningen, met dien verstande dat deze wel voor hen toegankelijk (gemaakt) moeten worden. Op deze wijze participeren betekent voor de gehandicapte, dat de in de samenleving als totaliteit geldende waarden en normen onverkort ook op hem of haar van toepassing zijn. Wanneer dit het geval is wordt gesproken van «inclusieve integratie»[1] van gehandicapten in de samenleving. Inclusieve integratie houdt in, dat gehandicapten optimaal kunnen deelnemen aan het maatschappelijk verkeer.

Dit zal echter niet voor alle gehandicapten steeds mogelijk zijn. Voor deze gehandicapten wordt gestreefd naar «exclusieve integratie», hetgeen betekent dat voor hen het verkeren in een beschutte c.q. aangepaste omgeving

[1] Volgens het proefschrift van P.J. Verbraak: «Naar een andere zwakzinnigenzorg», 1977.

met erkenning van eigen behoeften en wensen in de meeste gevallen een betere voorwaarde voor het beleven van welzijn is. Een ver gaande mate van (inclusieve) integratie zou hier negatief werken. In dit geval biedt een beschermde en aangepaste omgeving waarschijnlijk de beste condities voor de ontplooiing van deze groep gehandicapten. Deze opvatting over integratie komt voort uit de idee, dat het spreken over de samenleving steeds dient te geschieden met inbegrip van, dus inclusief, het daarin functioneren van bepaalde groeperingen. Deze «inclusiviteitsidee» betekent echter wel, dat (de diverse facetten van) de samenleving zo goed mogelijk toegankelijk moeten zijn, wil voor een ieder een optimale participatie mogelijk zijn.

Het vorenstaande speelt uiteraard bij de integratie van gehandicapten en niet-gehandicapten in de sport een belangrijke rol.

3.3. HET SPORTBELEID TEN BEHOEVE VAN GEHANDICAPTEN

Aan het beleid van de rijksoverheid ter zake van de sportbeoefening door gehandicapten ligt, in het verlengde van hetgeen in de vorige paragraaf is gesteld, een aantal waarden ten grondslag, zoals zelfontplooiing, vrijheid, respect voor elkaars integriteit en integratie. Het beoefenen van sport, in welke vorm dan ook, biedt gehandicapten in belangrijke mate de mogelijkheden deze waarden te verwerkelijken. Dit geldt niet alleen voor de sporters zelf, maar ook voor diegenen, die als (bege)leider, scheidsrechter, jurylid of bestuurslid optreden c.q. als toeschouwer bij sportevenementen aanwezig zijn.

Binnen het sportbeleid rekent de rijksoverheid het zich tot haar taak zodanige voorwaarden te scheppen, dat zoveel mogelijk individuen zich kunnen ontwikkelen in een richting waarin zij dit willen of kunnen. Dit geldt dan zeker niet in de laatste plaats voor de gehandicapten. De rijksoverheid realiseert zich daarbij wel, dat sommige gehandicapten niet bij sport betrokken kunnen zijn door de aard en de ernst van hun handicap. Sportbeoefening, zeker in actieve zin, zal dus niet altijd voor elke gehandicapte weggelegd zijn.

Voor gehandicapten, wier geestelijke vermogens ontoereikend zijn om zelfstandig een verantwoorde keuze, ook waar het sport betreft, te maken, lijkt vooral sportieve recreatie onder deskundige leiding, vanwege de ontspannende en sociale waarde het meest geschikt. Wedstrijdsport daarentegen lijkt voor hen geen geschikte sportvorm.

Behalve op het bevorderen van kennis van inzicht bij gehandicapten met betrekking tot sportbeoefening dient het beleid ook gericht te zijn op het scheppen van voorwaarden in de sfeer van leiding en begeleiding, ruimtelijke en organisatorische voorzieningen. Dit alles tegen de achtergrond van het (meer) toegankelijk maken van sportbeoefening ten behoeve van die gehandicapten, die zich tot deze vorm van vrijetijdsbesteding aangetrokken en in staat voelen.

Verder vereist het beleid met betrekking tot sportbeoefening door gehandicapten een bezinning op de vraag in hoeverre deze in samenhang met de sportbeoefening door niet-gehandicapten kan plaatsvinden. De vraag dus naar het scheppen van aparte, dat wil zeggen uitsluitend voor gehandicapten bestemde voorzieningen dan wel het toegankelijk maken van bestaande mogelijkheden. Naar de opvatting van de rijksoverheid verdient het laatste zoveel als dit mogelijk is de voorkeur. Het lijkt in een aantal takken van sport voor gehandicapten inderdaad mogelijk deze gezamenlijk met niet-gehandicapten te beoefenen. Ook kaderfuncties kunnen door gehandicapten worden bekleed. Waar integratie in sportbeoefening niet kan worden bewerkstelligd, dienen uiteraard waar mogelijk afzonderlijk voorzieningen te worden getroffen.

Met het formuleren van het uitgangspunt dat voor gehandicapten, die dat willen of kunnen, sportbeoefening mogelijk moet zijn is een beleidsrichting aangegeven. Een nadere uitwerking daarvan is echter vereist, omdat het beleid met betrekking tot de sportbeoefening door gehandicapten verantwoord dient te zijn in het licht van de in het begin van deze paragraaf ge-

noemde waarden. Veel belang wordt in dit verband gehecht aan de aanwezigheid dan wel de totstandkoming van goede organisatorische en ruimtelijke voorzieningen, goede sporttechnische en bestuurlijke leiding en vooral ook een verantwoorde medische begeleiding, zeker waar het wedstrijd- en topsport betreft.

De eisen waaraan het sportbeleid als onderdeel van het welzijnsbeleid van de rijksoverheid moet voldoen, hebben invloed op het na te streven voorzieningen- en activiteitenpatroon. Op het terrein van de sportbeoefening door gehandicapten is in dit verband van belang een verantwoorde sociale en rechtspositie van professionele (bege)leiders, het democratisch functioneren van gesubsidieerde organisaties en instellingen op dit gebied, alsmede samenhang, bereikbaarheid en toegankelijkheid van het voorzieningen- en activiteitenpakket.

Op basis van de in het voorgaande aangegeven uitgangspunten en randvoorwaarden en de algemene welzijnssituatie van gehandicapten kan de doelstelling van het beleid inzake de sportbeoefening door gehandicapten als volgt worden omschreven:

«Het bevorderen dat gehandicapten – naar eigen keuze en overeenkomstig eigen aanleg – op verantwoorde wijze sport kunnen beoefenen dan wel daarbij op andere wijze betrokken kunnen zijn.»

Ter toelichting diene het volgende. Met «naar eigen keuze» wordt enerzijds bedoeld, dat de keuze naar eigen inzicht of, waar niet anders mogelijk, dat van begeleiders (ouders, verzorgers, enz.) wordt gemaakt. Anderzijds wordt bedoeld, dat de keuze weloverwogen moet kunnen worden gedaan door het beschikbaar zijn van voldoende informatie over de mogelijkheden, vereisten en effecten van sportbeoefening.

Met sport worden niet alleen alle in aanmerking komende takken van sport bedoeld, maar ook alle sportvormen, i.c. sportieve recreatie, recreatiesport, wedstrijdsport en topsport.

3.4. GEDEELDE VERANTWOORDELIJKHEID

In het voorafgaande is ingegaan op de aard en de omvang van de gehandicaptensport in ons land. Daaruit is duidelijk geworden, dat alle betrokkenen – de sportorganisaties, de gemeenten, de provincies en het Rijk – met betrekking tot de gehandicaptensport een eigen verantwoordelijkheid dragen. De groei, die de gehandicaptensport de laatste jaren doormaakt, zal naar het zich laat aanzien in de komende tijd eerder toe- dan afnemen. Om het daarvoor noodzakelijke voorzieningenpatroon tot stand te brengen kan een samenhangend beleid niet worden gemist. Over de afstemming van taken en verantwoordelijkheden dient ook in het Nationaal Sport Overleg en het Permanent Overheden Overleg Sport te worden beraadslaagd. Voor de rijksoverheid lijken, binnen het kader van en in aansluiting op het decentralisatiebeleid, vooral landelijke taken met een stimulerend en voorwaardenschappend karakter weggelegd. Deze taken hebben betrekking op de invulling van de landelijke steunfunctie op het terrein van de sport, zoals die te zijner tijd bij de invoering van de Kaderwet Specifiek Welzijn in het rijksplan gestalte zal moeten krijgen.

Hoofdstuk 4. Knelpunten

4.1. ALGEMEEN

Naar in hoofdstuk 2 is uiteengezet heeft de groei in de sportbeoefening door gehandicapten op een enkele vroegere uitzondering na eerst in de laatste jaren goed doorgezet. Ondanks deze relatief korte voorgeschiedenis is door de initiatieven van de zijde van diverse instanties en organisaties reeds veel tot stand gebracht. Gezien het feit, dat in toenemende mate een beroep wordt gedaan op de rijksoverheid om de ontwikkelingen op dit terrein vorm te geven en daarin een zekere verantwoordelijkheid te aanvaarden, is een inventarisatie van de belangrijkste knelpunten, die belemmerend op de gewenste ontwikkelingen werken, gewenst. Met het signaleren van knelpunten kan tevens een beeld worden verkregen van de probleemgebieden, waarop het Ministerie van CRM zijn beleidsvoornemens kan richten.

Eerder in deze nota is reeds gewezen op de verschillen die er tussen, maar ook binnen de categorieën gehandicapten bestaan. In relatie tot de sportbeoefening vertonen de knelpunten dan ook een gedifferentieerd beeld. Het is binnen het kader van deze nota niet goed mogelijk alle vaak zeer gedetailleerde knelpunten op te sommen. De bespreking van de knelpunten zal geschieden aan de hand van de volgende punten:

- informatie en voorlichting en overige factoren;
- de voorzieningen;
- integratie.

4.2. INFORMATIE EN VOORLICHTING EN OVERIGE FACTOREN

Er is reeds op gewezen dat het aantal gehandicapten, dat sport beoefent, relatief gering is. Hoewel exacte cijfers ontbreken – met name is onbekend hoevelen buiten de kaders van de landelijke organisaties actief zijn, terwijl tevens het aantal potentiële sportbeoefenaren die gehandicapt zijn niet bekend is – kan deze conclusie, gebaseerd op de in het eerste hoofdstuk opgenomen cijfers betreffende het aantal gehandicapte beoefenaren van sport in georganiseerd verband in relatie tot het totaal aantal gehandicapten, toch wel getrokken worden.

Aan deze niet-deelname door een grote groep potentiële gehandicapte sporters kunnen diverse oorzaken ten grondslag liggen. De mate waarin en de wijze waarop gehandicapten in staat zijn om welbewust te kunnen kiezen voor sportbeoefening en in staat zijn deze keuze ook te concretiseren, behoeft de aandacht. Het gaat hierbij om inzicht in de mogelijkheden van, vereisten voor en effecten van sportbeoefening, alsmede om factoren in de leefsituatie van gehandicapten. Deze aspecten bepalen het vermogen van de gehandicapte om voor sportbeoefening te kunnen kiezen en mogelijke wensen in deze richting gestalte te geven.

In een recente studie[1] naar drempels en stimulansen voor sportbeoefening wordt aangegeven, dat niet-deelname vaak mede veroorzaakt wordt door informatie-achterstand. Veel mensen blijken door de voorlichting niet te worden bereikt. Voor gehandicapten, die in niet weinig gevallen in een min of meer geïsoleerde maatschappelijke situatie verkeren, is de kans op informatie-achterstand over de mogelijkheden van sportbeoefening groot. Hoe reëel deze kans is, bleek wel uit de rapportage over de integratieprojecten. Inzicht in de wijze waarop gehandicapten middels voorlichting en informatie het best kunnen worden bereikt is slechts summier aanwezig. Daarnaast is omtrent de behoeften van gehandicapten met betrekking tot sportbeoefening weinig uit onderzoek bekend.

[1] Instituut voor Toegepaste Sociologie «Sportdeelname: Wat weten we ervan?», 1979 blz. 92.

Ten aanzien van de visueel en auditief gehandicapten doen zich in dit opzicht extra problemen voor. Zo zijn de communicatiemiddelen als de krant, televisie en radio voor hen in veel gevallen niet of nauwelijks geschikt. Het omzetten van schriftelijke informatie in braille is een kostbare zaak, waardoor de neiging bestaat een en ander tot het hoogstnoodzakelijke te beperken. Daardoor ontstaat er al gauw een tekort aan mogelijkheden zich breed te informeren. Op het gebied van de sport is er gebrek aan in braille geschreven informatiemateriaal. Ook de mogelijkheid het geschreven woord om te zetten in geluidsband wordt op het terrein van de sport nog te weinig gebruikt.

Voor beide groepen zintuiglijk gehandicapten geldt, dat de communicatie met niet-gehandicapten eveneens een probleem is en daardoor een knelpunt vormt in hun toerusting voor het verwerven van informatie over de mogelijkheden die sport biedt en daaromtrent een keuze te maken.

Daarnaast zijn er knelpunten te signaleren, die meer samenhangen met de leefsituatie. Een van de belangrijkste zaken waarom het hierbij gaat is het vervoer. Wil men immers aan sportactiviteiten deelnemen, dan is het in de meeste gevallen noodzakelijk, dat men over een of andere vorm van vervoer kan beschikken. Hoewel in toenemende mate lichamelijk gehandicapten de mogelijkheid verkrijgen zelf in een aangepaste auto te rijden[2] en ook het openbaar vervoer steeds meer voorzieningen aanbrengt voor gehandicapten (zoals liften op stations, een brede en verlaagde instapmogelijkheid enz.), is er een grote groep gehandicapten aangewezen op speciaal aan hen aangepast vervoer. Dit geldt voornamelijk voor de lichamelijk gehandicapten, die gebonden zijn aan het gebruik van een rolstoel. Zo zijn bij voorbeeld voor deze groep vaak autobusjes met speciale liftinstallaties noodzakelijk.

Deze extra voorzieningen maken het vervoer als zodanig tot een niet geringe financiële belasting voor gehandicaptensportverenigingen en overige organisaties en instanties. Men dient hierbij over te gaan tot de aanschaf van een aangepast vervoermiddel, gebruik te maken van de diensten van vrijwilligers of men is aangewezen op particuliere verhuurbedrijven.

Niet in alle gevallen is het echter noodzakelijk vervoermiddelen technisch aan te passen, maar het is wel zaak ervoor te zorgen, dat er vervoer beschikbaar is. Bij voorbeeld geldt dit voor de niet zelfstandige geestelijk gehandicapten. Het zal duidelijk zijn, dat het element van het vervoer met name problematisch kan zijn, wanneer de af te leggen afstanden relatief groot zijn. Dit doet zich bij voorbeeld voor in dun bevolkte regio's, waar gehandicapten her en der verspreid wonen en voor hun sportbeoefening aangewezen zijn op een centraal gelegen accommodatie. Zij moeten dan gehaald en gebracht worden, hetgeen een relatief kostbare zaak is en de «vervoerders» veel tijd en inspanning kost.

Illustratief zijn in dit opzicht de resultaten van een onderzoek van beperkte omvang, dat door de provinciale sportraad van Noord-Holland onder de gehandicaptensportverenigingen in die provincie is gehouden. Daarbij bleken er van de 33 aan het onderzoek deelnemende verenigingen 19 te zijn, waarvan de leden uit meer dan vijf gemeenten afkomstig waren. Bij drie verenigingen kwamen de leden zelfs uit meer dan vijftien gemeenten. Dat een dergelijke situatie grote vervoersproblemen in zich bergt, behoeft geen betoog. Daarbij zij nog aangetekend, dat reeds bestaande voorzieningen voor het vervoer van gehandicapten (bij voorbeeld in het kader van de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten) niet in alle gevallen ruimte laten voor gehandicapten om sportactiviteiten te bezoeken dan wel daaraan deel te nemen. Voor de knelpunten in de sport bieden deze regelingen derhalve onvoldoende soelaas.

4.3. DE VOORZIENINGEN

In de hiernavolgende beschrijving zal worden bezien in hoeverre het huidige sportvoorzieningenpatroon tegemoet komt aan de in hoofdstuk 3 geformuleerde uitgangspunten en doeleinden voor een beleid met betrekking

[2] Interdepartementale Stuurgroep Revalidatiebeleid, tegenwoordig Interdepartementale Stuurgroep Gehandicaptenbeleid geheten «Meer toegankelijkheid voor gehandicapten in Nederland», 1976. In dit rapport wordt gesproken over naar schatting 100 000 gehandicapten die in een aangepaste auto rijden.

tot sportbeoefening door gehandicapten. Het belangrijkste uitgangspunt hierbij is, dat in het rijksoverheidsbeleid in eerste instantie gestreefd wordt naar het creëren van een situatie waarin gehandicapten gebruik maken van de «gewone», in de samenleving aanwezige sportvoorzieningen. Waar dat onmogelijk of onwenselijk zou zijn, dienen speciale voorzieningen voor gehandicapten te worden getroffen. Er is voor de rijksoverheid sprake van een knelpunt indien blijkt, dat de huidige voorzieningen niet of in onvoldoende mate aan deze uitgangspunten tegemoet komen. De voorzieningen waarom het hier gaat en die achtereenvolgens aan de orde zullen worden gesteld zijn:

1. organisatorische voorzieningen;
2. leiding en begeleiding;
3. ruimtelijke voorzieningen.

Ad 1. *Organisatorische voorzieningen*

In hoofdstuk 2 is een overzicht gegeven van de in ons land werkzame organisaties op het gebied van de sport. De differentiatie tussen deze organisaties naar omvang, takken van sport, sportvormen en doelgroepen weerspiegelt de rijke schakering aan mogelijkheden die de sport biedt. In hoeverre dit patroon van organisatorische sportvoorzieningen voldoende mogelijkheden biedt voor gehandicapten, al dan niet in geïntegreerd verband met niet-gehandicapten, is een punt dat zeker de nodige aandacht verdient.

Het ontstaan van gehandicaptensportorganisaties – als specifieke voorzieningen voor gehandicapten – heeft de ontwikkeling van de sportbeoefening voor deze groepering sterk gestimuleerd. Hoewel het relatief late ontstaan van de gehandicaptensportorganisaties – de KNDSB is reeds in 1926 opgericht, alle andere organisaties zijn eerst na 1960 ontstaan – ongetwijfeld samenhangt met de toegenomen aandacht voor de gehandicapten en het langzamerhand op gang gekomen emancipatieproces van gehandicapten zelf, wordt hiermee ook nog een ander punt aangeduid. Bedoeld wordt, dat de reeds veel langer bestaande sportorganisaties van niet-gehandicapten er kennelijk niet aan toe zijn gekomen de gehandicapten een aantrekkelijk en passend sportonderdak te bieden. In hun streven de groeiende stroom sportbeoefenaren zo goed mogelijk op te vangen is de aandacht voor de gehandicapten niet zo duidelijk naar voren getreden. Hoe het ook zij, op dit moment bestaat er naast de structuur van organisatorische voorzieningen voor niet-gehandicapte sportbeoefenaren een aparte structuur voor gehandicapten, met slechts enkele dwarsverbindingen, die vooral door de NIS zijn gelegd.

Geconstateerd kan voorts worden, dat door veel gehandicapten weinig of geen gebruik gemaakt wordt van de «normale», dat wil zeggen voor iedereen bestemde organisatorische voorzieningen. Dit geldt zowel op landelijk als lokaal niveau. Belangrijk in deze situatie lijkt daarom dat de mogelijkheden van gehandicapten om sport te beoefenen met gebruikmaking van de algemeen aanwezige organisatorische voorzieningen vergroot moeten worden.

Ten aanzien van het aanwezige patroon van specifieke organisatorische voorzieningen ten behoeve van de sportbeoefening door gehandicapten moet gezegd worden, dat het relatief grote aantal organisaties in geen verhouding staat tot het aantal gehandicapten dat sport beoefent. Daarbij moet voorts worden geconstateerd dat van een aantal takken van sport, hoewel deze zich daartoe in beginsel zeker zouden lenen, een «gehandicaptenversie» ontbreekt. De diversiteit manifesteert zich op alle organisatieniveaus. Ook de wijze, waarop deze organisaties werkzaam zijn, verschilt sterk. Zo bestaan er organisaties, die zich met meerdere takken van sport en sportvormen bezighouden en zich op een bepaalde categorie gehandicapten richten (NIS, NSG, KNDSB). Daarnaast zijn er organisaties, die zich richten op één tak van sport en één categorie gehandicapten (NSVG, FPG, SZG). Ook is er een organisatie (SSIG) die één vorm aanbiedt volgens één methode, i.c. de sportinstuif, en in het algemeen is gericht op één categorie gehandicapten. Een gevolg hiervan is, dat een aantal van deze organisaties of geen of onvoldoende landelijk draagvlak heeft.

Het aantal bereikte gehandicapten is daartoe te gering. Een gevolg hiervan is onder meer, dat de aanwezige deskundigheid in zekere mate versnipperd is over een aantal organisaties. Een effectieve inzet van de beschikbare menskracht ten behoeve van een maximale dienstverlening aan gehandicapte sportbeoefenaren wordt daardoor onvoldoende bereikt. Een hiermee samenhangende problematiek is, dat de vele betrekkelijk kleine organisaties op het relatief dure terrein van de sport door gehandicapten vaak onvoldoende in staat zijn tot een adequaat niveau beroepskrachten aan te stellen.

De aanstelling van functionarissen op de bondsbureaus is door het tekort aan inkomsten niet altijd tot het door de organisaties gewenste niveau mogelijk. Hoewel de subsidiëring door de rijksoverheid krachtens de Rijksregeling voor subsidiëring van landelijke organisaties op het gebied van de sport in (een deel van) de kosten van de huishouding van de erkende landelijke organisaties soelaas biedt, staat het gehanteerde subsidiepercentage van 60 in enkele gevallen de personele versterking in de weg. Het is in die gevallen een probleem de ontbrekende 40% via eigen inkomsten zelf op te brengen, hoewel daarin een verbetering is gekomen door de grotere eigen inkomsten via inzamelingsacties.

Op lokaal niveau hebben de gehandicaptensportverenigingen in het algemeen nog niet een positie kunnen verwerven, die vergelijkbaar is met die van de andere sportverenigingen. De financiële positie is vaak niet rooskleurig, vanwege onder andere de relatief geringe ledentallen, terwijl bovendien het aantal verenigingen niet groot en tevens onevenwichtig over het land verdeeld is. Een in het algemeen bescheiden aanbod van mogelijkheden voor gehandicapten om sport in de vrije tijd te beoefenen is daarvan het gevolg, evenals een relatief sterke behoefte aan ondersteuning van de zijde van de landelijke organisaties.

Ad 2. *Leiding en begeleiding*

In hoofdstuk 3 is vermeld, dat de aanwezigheid van voldoende en gekwalificeerde leiding bij sport een belangrijke voorwaarde voor verantwoorde sportbeoefening is. In hoeverre de huidige situatie met betrekking tot de leiding en begeleiding aan deze voorwaarde tegemoet komt zal worden bezien aan de hand van vier te onderscheiden soorten leiding en begeleiding, i.c.:

a. sporttechnische;
b. bestuurlijke;
c. sportmedische;
d. wedstrijd- en organisatorische (bege)leiding.

Daarbij zullen waar nodig ook aspecten van het opleidingenbeleid aan de orde komen. Als algemeen knelpunt zij op deze plaats het geringe aantal gehandicapten, dat aan de diverse cursussen deelneemt, gememoreerd. Mede als gevolg daarvan zijn gehandicapten in allerlei kaderfuncties sterk ondervertegenwoordigd.

Ad a. *Sporttechnische (bege)leiding*

Analoog aan de in de vorige paragraaf aangeduide specifiek op de gehandicapten gerichte organisatorische voorzieningen, is er een patroon van opleidingen en bijscholingen ten behoeve van de gehandicapten ontstaan. Deze opleidingen en bijscholingen van vrijwilligers zijn noodzakelijk gebleken, omdat in de opleidingen en bijscholingen, georganiseerd door sportorganisaties voor niet-gehandicapten, geen aandacht aan de gehandicapten wordt besteed, terwijl dit terrein toch – in veel gevallen althans – een specifieke deskundigheid vereist.

Daarnaast bestaat er in de sport in zijn totaliteit het probleem van het relatief grote verloop onder vrijwillig kader, dat in verenigingen werkzaam is. Hoewel getracht wordt dit verloop tegen te gaan door het aanstellen van beroepsmatig werkzaam sporttechnisch kader, dat de ondersteuning van vrijwilligers als een van de hoofdtaken heeft, doet zich ten aanzien van de ge-

handicapten het probleem voor, dat dit beroepssporttechnisch kader meestal niet of niet voldoende eigen is met de gehandicaptensportproblematiek. Ook in de beroepsopleidingen op het terrein van de sport wordt in het algemeen nog te weinig aandacht besteed aan de gehandicapten, die sport (willen) beoefenen. Deze situatie, gevoegd bij de noodzaak om per gehandicapte sportbeoefenaar een verhoudingsgewijs groter aantal geschoolde sporttechnisch-kaderfunctionarissen in te zetten dan bij niet-gehandicapte sportbeoefenaren, heeft tot een tekort aan sporttechnisch geschoolde leiding in de gehandicaptensport geleid. Hoewel deze sporttechnisch-kaderproblematiek zich algemeen in de sport voordoet, wordt deze in de gehandicaptensport nog eens extra veroorzaakt door het feit, dat de sportbeoefening door gehandicapten eerst vrij recent tot ontwikkeling is gekomen. Dit tekort doet zich ten aanzien van alle categorieën gehandicapten voor.

Het aanwezige patroon van opleidingen en bijscholingen ten behoeve van het vrijwillig en beroepskader is in zowel inhoudelijke als kwantitatieve zin nog onvoldoende ingeschoten op de behoeften van de gehandicaptensport. Het vrijwillig kader kampt met de moeilijkheid dat de eisen die aan het leiding geven worden gesteld zo zwaar zijn, dat men slechts gedurende een vrij beperkte periode optimaal werkzaam kan zijn. In het verlengde hiervan ligt ook de problematiek van de opleiding van de docenten van de vrijwilligerscursussen. Ook zij hebben niet zelden een vooropleiding gevolgd (bij voorbeeld akte M.O. Lichamelijke Opvoeding), waarin de problematiek van de gehandicapte, die wil (gaan) sporten niet aan de orde is geweest.

Met betrekking tot het kwantitatieve aspect, dat wil zeggen het aantal opleidingen en bijscholingen, kan gezegd worden, dat dit nog niet in alle opzichten voldoende is. Met name de planning van het opleidingsgebeuren, waarbij afstemming plaatsvindt op de in verschillende gebieden van het land levende behoeften, is nog problematisch. Een evenwichtige verdeling over het land van opleidings- en bijscholingsmogelijkheden is mede door het tekort aan docenten in bepaalde regio's nog onvoldoende gerealiseerd. Cursisten dienen niet zelden grote afstanden af te leggen om de gewenste cursus te kunnen volgen, hetgeen de animo daartoe in het algemeen niet verhoogt.

Ad b. *Bestuurlijke (bege)leiding*

Met betrekking tot de aanwezigheid en inzetbaarheid van de vrijwilligers voor het verrichten van bestuurlijke taken in een sportorganisatie zijn geen knelpunten van grote omvang bekend. Mogelijk is ook hierbij het verloop een probleem, maar in het algemeen vindt men wel weer nieuwe mensen om taken op zich te nemen. De groeiende complexiteit van het besturen van sportorganisaties eist wel een steeds grotere deskundigheid.

De vraag naar (bij)scholingen voor het bestuurskader komt vooral vanuit de verenigingen en is meestentijds groter dan het aanbod op dit gebied.

Ad c. *Sportmedische begeleiding*

Het grootste deel van de sportmedische begeleiding vindt plaats door of onder leiding van artsen en fysiotherapeuten, die ook in hun dagelijkse werksituatie – bij voorbeeld in revalidatiecentra of in de eigen huisartsen- of fysiotherapeutenpraktijk – met gehandicapten worden geconfronteerd. Sportmedische begeleiding wordt dan ook meestal verleend op basis van eigen ervaringen van betrokkenen. Deze ervaringsgegevens, opgedaan in de regelmatige omgang met gehandicapten, zijn echter niet altijd even toegankelijk voor anderen vanwege het ontbreken van coördinatie op dit terrein. Elke medisch begeleider dient in deze situatie voor een groot deel door eigen ervaringen «wijs te worden». Het ontbreken van een (bij)scholing op dit terrein heeft mede tot deze situatie geleid. De toename van het aantal gehandicapten dat aan sport wil gaan doen – ongeacht de vorm waarin – doet het ontbreken van voldoende sportmedisch (bij)geschoold kader steeds sterker gevoelen. Met name ten aanzien van de advisering van gehandicapten, die op de drempel van de (wedstrijd)sport staan, dient dit gespecialiseerd kader een belangrijk punt van aandacht te zijn.

Ad d. *Wedstrijd- en organisatorische (bege)leiding*

Wedstrijd- en organisatorisch kader is in het algemeen in voldoende mate aanwezig en in voldoende mate geschoold om het wedstrijd- en competitieprogramma optimaal te laten verlopen. Ten aanzien van dit aspect van de bij sport door gehandicapten benodigde leiding en begeleiding zijn in het overleg met de betrokken organisaties geen knelpunten van belang gebleken.

Ad 3. *Ruimtelijke voorzieningen*

Omtrent de in hoofdstuk 2 genoemde facetten van bereikbaarheid en bruikbaarheid van ruimtelijke sportvoorzieningen kan het volgende gezegd worden. Indien de bereikbaarheid van een ruimtelijke voorziening een probleem is, dan betreft dit vooral een vervoersprobleem, dat in deze nota een onderdeel vormt van de toerusting van gehandicapten (mobiliteit).

Knelpunten doen zich verder voor ten aanzien van de toegankelijkheid en de beschikbaarheid van sportaccommodaties. Met name voor de categorie van de rolstoelgebruikers geeft toegankelijkheid van sportaccommodaties moeilijkheden. Het betreft hier vooral die – meestal overdekte – accommodatievoorzieningen, die van wat oudere datum zijn, waarbij tijdens de bouw veelal geen rekening is gehouden met sportbeoefening door gehandicapten.

Naast de belemmeringen bij het binnenkomen van een sporthal, gymnastieklokaal of een overdekt zwembad is vaak het ontbreken van aangepaste kleed- en wasruimten en toiletvoorzieningen een probleem, terwijl een aanwezige kantine zich niet zelden op een etage bevindt, die slechts via een trap bereikbaar is. In dit laatste geval wordt dus ook de mogelijkheid van sociaal contact met andere, al dan niet gehandicapte sportbeoefenaren bemoeilijkt. Bouwtechnische aanpassingen, indien al te realiseren, brengen voor de exploitanten van dergelijke voorzieningen hoge kosten met zich mee.

De toegankelijkheid van ruimtelijke voorzieningen in de openlucht geeft doorgaans minder problemen.

Ten aanzien van de beschikbaarheid van ruimtelijke voorzieningen kan het volgende gezegd worden. De enorme groei van het aantal sportbeoefenaren, mede mogelijk gemaakt door een sterke uitbreiding van het aantal ruimtelijke voorzieningen, heeft tot gevolg gehad, dat de overdekte sportaccommodaties zeer intensief worden gebruikt en tot in de late avonduren zeer druk zijn bezet. De gebruikers zijn overdag vooral het onderwijs voor de lessen lichamelijke oefening, terwijl de georganiseerde sport de accommodaties 's avonds en in de weekends voor trainingen en wedstrijden in gebruik heeft. De betrekkelijk late opbloei van de sportbeoefening door gehandicapten heeft tot gevolg, dat voor hen vaak geen of hoogstens na zeer veel moeite tijd vrij gemaakt kan worden. Dit knelpunt is bij de integratieprojecten duidelijk aan het licht gekomen.

Anderzijds wordt de situatie aangetroffen, dat er accommodaties zijn die tot een instelling behoren en in de avonduren en in de weekends leeg staan, omdat eigenaren (bij voorbeeld schoolbesturen) de accommodatie niet voor sportbeoefening beschikbaar stellen.

4.4. INTEGRATIE

In zijn algemeenheid bevindt de integratie van gehandicapten en niet-gehandicapten zich in een beginfase. De belangrijkste knelpunten concentreren zich op de onbekendheid met dit aspect van het sportbeleid. Dit uit zich, naar de integratieprojecten hebben geleerd, in drempelvrees bij de potentiële deelnemers en in het bijzonder in een zekere terughoudendheid bij de sportorganisaties om op integratie gerichte activiteiten te organiseren, dan wel om de deur voor gehandicapten permanent open te zetten. Deze terughoudendheid wordt niet zelden ingegeven door de met de sportbeoefening door gehandicapten gepaard gaande extra kosten voor vervoer, aanpassing van ruimtelijke voorzieningen, het ontbreken van deskundig kader, e.d.

Hoewel de landelijke gehandicaptensportorganisaties integratie nastreven, zien zij zich beperkt in de mogelijkheden deze te realiseren vanwege de

afwezigheid van voldoende deskundigen. De stimulerings- en ontwikkelingsfunctie, die de landelijke organisaties (en hun eventueel aanwezige regionale geledingen) hebben ten opzichte van het lokale niveau komt op deze wijze onvoldoende uit de verf.

Van het door het ministerie gevoerde beleid kan gezegd worden, dat de evaluatie van de projecten in de gemeenten met meer dan 100 000 inwoners heeft uitgewezen, dat naast de bovengenoemde knelpunten van drempelvrees en terughoudendheid ook de onzekerheid met betrekking tot de continuering van dit onderdeel van het departementale beleid een rol heeft gespeeld.

Voorts is een treffend punt dat uit de evaluatie naar voren is gekomen, dat in de gemeentelijke projecten de categorie van de zintuiglijk gehandicapten veelal heeft ontbroken. De auditief en visueel gehandicapten zijn blijkbaar door de van gemeentewege verstrekte informatie en voorlichting niet bereikt of werden in de projecten niet als doelgroep beschouwd.

Hoofdstuk 5. Doelstellingen en beleidsvoornemens

5.1. ALGEMEEN

Voortvloeiend uit de in hoofdstuk 3 geformuleerde hoofddoelstelling en mede gebaseerd op de knelpuntenanalyse van hoofdstuk 4 zullen in dit hoofdstuk onder aanduiding van de randvoorwaarden allereerst meer concrete doelstellingen van het door het ministerie voorgestane beleid inzake de sportbeoefening door gehandicapten worden geformuleerd. Deze betreffen de in hoofdstuk 2 genoemde twee hoofdaspecten, waarop het beleid is gericht, te weten informatie en voorlichting en overige factoren in de leefsituatie van gehandicapten aan de ene kant en de voorzieningen aan de andere kant. In het verlengde van deze doelstellingen zullen vervolgens de voor het beleid van het Ministerie van CRM van belang zijnde voornemens worden aangegeven. Voortvloeiende uit het gestelde in hoofdstuk 3 over gedeelde verantwoordelijkheid en decentralisatie zullen de hieronder volgende beleidsvoornemens van de rijksoverheid betrekking hebben op landelijke taken.

5.2. DOELSTELLINGEN

5.2.1. Informatie, voorlichting en overige factoren

Met betrekking tot dit hoofdaspect van het beleid inzake de deelneming aan sportactiviteiten kunnen de volgende doelstellingen worden geformuleerd.

Informatie en voorlichting

De knelpunten ten aanzien van de elementen kennis en inzicht concentreren zich rond de problematiek van het verschaffen van informatie en voorlichting aan gehandicapten, maar ook aan niet-gehandicapten. Ten aanzien van dit punt kan de volgende doelstelling worden geformuleerd: «het bevorderen, dat informatie wordt verstrekt en voorlichting gegeven aan gehandicapten en niet-gehandicapten over de mogelijkheden van, vereisten voor en effecten van sportbeoefening door gehandicapten, waarbij rekening wordt gehouden met de soort handicap.»

De te verstrekken informatie dient betrekking te hebben op:
- *de takken van sport die beoefend kunnen worden;*
- *de wijze waarop sport beoefend kan worden (sportvormen en de eventuele mogelijkheden tot geïntegreerde beoefening met niet-gehandicapten);*
- *de aanwezige voorzieningen en faciliteiten;*
- *de kosten van deelneming;*
- *de hoeveelheid tijd die geïnvesteerd moet worden;*
- *de vaardigheden waarover men moet beschikken om te kunnen deelnemen;*
- *de positieve en mogelijke negatieve gevolgen van sportbeoefening voor de gezondheid in fysiek en psychisch opzicht.*

Overige factoren in de leefsituatie

Ten aanzien van overige factoren in de leefsituatie van gehandicapten dan betrekking hebbend op het geïnformeerd zijn is de volgende doelstelling richtinggevend voor het beleid: «het bevorderen, dat overige factoren in de

leefsituatie van gehandicapten, die als een belemmering kunnen worden gezien om aan sportactiviteiten deel te nemen tot een minimum worden beperkt.»

5.2.2. De voorzieningen

De met betrekking tot de voorzieningen te formuleren doelstellingen hebben betrekking op:
- *de organisatorische voorzieningen;*
- *leiding en begeleiding;*
- *ruimtelijke voorzieningen.*

Organisatorische voorzieningen

Met betrekking tot de organisatorische voorzieningen in de sport is de doelstelling: «het bevorderen van de aanwezigheid dan wel de totstandkoming van een zodanig patroon van zowel gehandicapten- als niet-gehandicaptenorganisaties op landelijk, regionaal en lokaal niveau, dat de gehandicapten op grond van de eigen behoeften, wensen en mogelijkheden sport kunnen beoefenen.»

Van belang bij de verdere uitwerking van deze beleidsdoelstelling zijn de volgende punten:
- *de toegankelijkheid voor gehandicapten van de sportorganisaties die de beoefening bevorderen van takken van sport, die ook door (bepaalde categorieën) gehandicapten bedreven kunnen worden;*
- *een evenwichtige, dat wil zeggen op de behoeften afgestemde spreiding van de gehandicaptensportorganisaties over het land;*
- *het democratisch functioneren van de gesubsidieerde organisaties.*

Leiding en begeleiding

Met betrekking tot het aspect van leiding en begeleiding bij sport is de doelstelling: «het bevorderen van de aanwezigheid van voldoende sporttechnische, bestuurlijke, sportmedische en wedstrijd/organisatorische leiding en begeleiding bij sport, in eerste instantie bestaande uit vrijwilligers, die waar nodig in hun werkzaamheden worden ondersteund door beroepssporttechnische functionarissen.»

Bij het realiseren van deze doelstelling spelen de volgende aspecten een rol:
- *de aanwezigheid van voldoende opleidings- en bijscholingsmogelijkheden voor zowel vrijwilligers als beroepsfunctionarissen;*
- *het stimuleren van de deelneming door gehandicapten aan kadercursussen;*
- *de opleiding van docenten;*
- *de toegankelijkheid van bestaande opleidingen en bijscholingen voor gehandicapten;*
- *een evenwichtige, dat wil zeggen op de behoeften en wensen van de gehandicapten afgestemde aandacht voor de diverse sportvormen binnen de opleidings- en bijscholingsprogramma's;*
- *de afstemming tussen het sportbeleid en het Gespecialiseerd Jeugd- en Volwassenen Werk.*

Ruimtelijke voorzieningen

De doelstelling van het beleid ten aanzien van de ruimtelijke voorzieningen is: «het bevorderen van de aanwezigheid dan wel totstandkoming van een net ruimtelijke voorzieningen, dat voldoende toegankelijk en beschikbaar is voor gehandicapten en waarvan de vormgeving en inrichting zijn afgestemd op de beoefening van wedstrijd- en topsport en/of op de beoefening van sportieve recreatie.»

Punten van aandacht hierbij zijn:
– de toegankelijkheid en beschikbaarheid van de «normale» ruimtelijke voorzieningen;
– de beschikbaarheid van accommodaties van bij voorbeeld onderwijs- of volksgezondheidsinstellingen.

5.3. BELEIDSVOORNEMENS

Bij het realiseren van de hierboven geformuleerde beleidsdoelstellingen beschikken zowel de overheid als organisaties van het particulier initiatief over een aantal beleidsinstrumenten. De instrumenten, die voor de rijksoverheid van belang zijn, betreffen informatie en financiering. Ook hierbij zal achtereenvolgens aandacht worden besteed aan de eerder genoemde twee hoofdaspecten.

5.3.1. Informatie, voorlichting en overige factoren

• Zoals in hoofdstuk 4 is aangegeven zijn nog betrekkelijk weinig gegevens voorhanden omtrent het aantal gehandicapten dat sport in welke vorm dan ook beoefent. Tevens ontbreekt nog een gedetailleerd inzicht in het behoeftepatroon van gehandicapten ter zake van de sportbeoefening. Het streven van de rijksoverheid is erop gericht te bevorderen dat omtrent deze aspecten meer informatie beschikbaar komt. In eerste instantie zal daartoe een ruime verspreiding worden gegeven aan de bevindingen ontleend aan de integratieprojecten.

De behoeften en wensen met betrekking tot gegevens die voor een verantwoord beleid noodzakelijk worden geacht zullen worden ingebracht in een overleg met onderzoekers en organisaties van het particulier initiatief, dat erop is gericht te komen tot een meer systematische programmering van het onderzoek ter ondersteuning van het ter zake te voeren onderzoeksbeleid. In een dergelijk op te zetten programmeringsoverleg voor het onderzoek ten behoeve van het sportbeleid in zijn totaliteit zullen de onderzoeksvragen met betrekking tot de sportbeoefening door gehandicapten een wezenlijk onderdeel vormen van de totale problematiek. Voor de realisering van een dergelijke onderzoeksprogrammering en voor de uitvoering van de in dit kader tot stand komende onderzoekprojecten zal mede een beroep worden gedaan op de Stichting de Nationale Sporttotalisator.

• Het Ministerie van CRM zal bijdragen aan de organisatie van een congres over de knelpunten, die gehandicapten van sportbeoefening weerhouden.

• Voorts zal in overleg met de FSG gestreefd worden naar het tot stand brengen van een meerjaren voorlichtings- en informatieprogramma ter stimulering van de sportbeoefening door gehandicapten. De voorlichting zal daarbij gericht moeten zijn op het verschaffen van inzicht in de mogelijkheden, vereisten en effecten van sportbeoefening aan in eerste instantie de gehandicapten zelf, maar ook aan ouders, verzorgers, medici, sportorganisaties, enz. Er zal in de voorlichting aandacht moeten worden geschonken aan de takken van sport en overige sportactiviteiten, die voor gehandicapten toegankelijk zijn en al dan niet in geïntegreerd verband beoefend kunnen worden, de sportvormen, de voorzieningen en faciliteiten, de kosten en de tijd die met sportbeoefening gemoeid zijn en de effecten voor fysieke en psychische gezondheid. Speciale aandacht zal hierbij gegeven moeten worden aan het toegankelijk maken van de informatie voor de zintuiglijk gehandicapten. Een deel van de hiermee gepaard gaande kosten zal ten laste van het sportbudget van CRM kunnen komen.

• Vervolgens zal binnen het kader van de Interdepartementale Stuurgroep Gehandicaptenbeleid (ISG) en in overleg met de FSG, de provincies en gemeenten worden bezien op welke wijze de problematiek van het vervoer van gehandicapten in aansluiting op bestaande regelingen kan worden opgelost. Daartoe dient allereerst een exacter inzicht in de omvang en de aard van de vervoersproblematiek verkregen te zijn. Daarbij zal ervan worden uitgegaan, dat de problematiek van het vervoer een rol zal spelen in het afwegingsproces dat plaatsvindt binnen de totstandkoming van gemeentelijke en provinciale welzijnsplannen.

5.3.2. De voorzieningen

De beleidsvoornemens hebben betrekking op de reeds eerder genoemde voorzieningen, namelijk:

a. organisatorische voorzieningen;
b. leiding en begeleiding;
c. ruimtelijke voorzieningen.

Ad a. *Organisatorische voorzieningen*

Ter ondersteuning van de verdere ontwikkeling van de sportbeoefening door gehandicapten heeft het Ministerie van CRM ten aanzien van de bestaande en zo mogelijk nieuwe organisatorische voorzieningen op het terrein van de sportbeoefening door gehandicapten de volgende beleidsvoornemens:

Sportorganisaties

• Er wordt, analoog aan de thans vigerende Rijksregeling voor subsidiëring van landelijke organisaties op het gebied van de sport, in overleg met FSG een subsidieregeling ontworpen ten behoeve van in eerste instantie de gehandicaptensportorganisaties, die op 1 januari 1981 volgens de bepalingen van eerdergenoemde rijksregeling worden gesubsidieerd in een deel van hun uitgaven op basis van de door het ministerie goedgekeurde begroting. Het ligt in het voornemen de nieuw te ontwerpen regeling met ingang van 1 januari 1982 te doen ingaan.

Punten van aandacht in het ter zake van de nieuwe regeling te voeren overleg dienen onder andere te zijn:

– In hoeverre en op welke wijze kunnen de gehandicaptensportorganisaties ook uit andere bron worden medegefinancierd in hun exploitatietekort?

– In hoeverre is het mogelijk bestaande geldstromen inzichtelijk te maken en een onderlinge afstemming daarvan te bewerkstelligen?

– In hoeverre gelden voor de sportbeoefening door gehandicapten andere normen en voorwaarden dan voor de sportbeoefening door niet-gehandicapten, waardoor mogelijk een ander subsidiepercentage kan worden overwogen dan het nu gebruikelijke percentage van 60?

– In hoeverre dient, voortvloeiend uit het vorige punt, overwogen te worden andere kostensoorten dan de personeels-, huisvestings- en organisatiekosten subsidiabel te stellen? Hierbij kan onder andere gedacht worden aan vervoerskosten, indien de bevindingen, genoemd onder 5.3.1 daartoe aanleiding zouden geven.

• Die landelijke sportorganisaties, die bereid zijn binnen de eigen gelederen de sportbeoefening door gehandicapten te bevorderen en reeds op basis van de thans vigerende rijksregeling worden gesubsidieerd, kunnen tijdelijk een stimuleringsbijdrage ontvangen, alsmede een bijdrage in de kosten van een ter zake in te stellen commissie volgens de geldende normen.

• De landelijke sportorganisaties, die de (verdere) ontwikkeling van de sportbeoefening door gehandicapten op landelijk, regionaal en lokaal niveau op zich willen nemen, kunnen naar het zich laat aanzien in de toekomst een beroep doen op de deskundigheid van de Stichting Spel en Sport. Deze

stichting is in 1980 met een aantal functionarissen ten behoeve van de gehandicaptensport uitgebreid. Zij zal middels ontwikkelingsprojecten binnen de gelederen van de organisaties o.a. gericht zijn op het in projectvorm ondersteunen, opleiden en bijscholen van vrijwilligers en het opzetten van nieuwe, dan wel versterken van bestaande organisatiestructuren ter verzekering van de continuïteit in het aanbod van sportactiviteiten aan gehandicapten.

- Voorts zal geïnventariseerd worden in hoeverre versterking van de bondsbureaus van de landelijke gehandicaptensportorganisaties noodzakelijk is. Met die versterking is in 1980 een begin gemaakt door een toewijzing van negen subsidiabele formatieplaatsen.

- Verder zal worden bezien in hoeverre de organisatie van de gehandicaptensport op lokaal niveau kan worden versterkt.

Gemeentelijke en provinciale overheid

In het kader van het sportieve recreatiebeleid kunnen gemeenten en provincies reeds enige jaren een beroep doen op de rijksoverheid voor het verkrijgen van steun bij de verdere ontwikkeling van een eigen beleid sportieve recreatie. In relatie tot de bevordering van de deelneming van gehandicapten aan sportactiviteiten heeft het Ministerie van CRM in dit kader de volgende voornemens:

- Gemeenten en provincies die op aanvraag een ontwikkelingsteam sportieve recreatie krijgen toegewezen, zullen een extra bijdrage ontvangen in de kosten van de ontwikkelingsprojecten, indien in de plannen de bevordering van sportbeoefening door gehandicapten expliciet aandacht krijgt.

- Het stimulerend beleid ten aanzien van de bevordering van sportbeoefening door gehandicapten en niet-gehandicapten in geïntegreerd verband zal worden voortgezet. Daarbij zal ervan worden uitgegaan dat een gemeente maximaal gedurende drie jaar een bijdrage in de kosten van een integratieproject – waarvan bij het ministerie een plan is ingediend – zal kunnen ontvangen.

Een volgend uitgangspunt hierbij is, dat van de gemeenten met 50 000 respectievelijk 100 000 inwoners of meer die gemeenten voor een vervolgbijdrage in aanmerking komen, die in 1980 een plan voor een project bij het ministerie hebben ingediend en in de kosten daarvan een bijdrage hebben verkregen. Van de eerste categorie zijn dat er 21, van de tweede 15.

Vanaf 1981 kunnen ook gemeenten met minder dan 50 000 inwoners daarbij betrokken worden, mits er een voldoende draagvlak voor een dergelijk project aanwezig is. Gemeenten zullen worden uitgenodigd een plan voor een integratieproject in te dienen. Bij de toekenning van een bijdrage in de kosten van de integratieprojecten zal worden gestreefd naar een gelijkmatige verdeling over het land.

Omdat de gemeenten met 50 000 inwoners of meer niet evenwichtig over het land zijn verdeeld, hebben in de komende jaren die gemeenten met minder dan 50 000 inwoners de voorkeur, die gelegen zijn in provincies met geen of relatief weinig grotere gemeenten.

- In het kader van het beleid gericht op het vestigen van 11 provinciale uitleencentra voor spel- en sportbenodigdheden zal in de komende jaren een extra bijdrage per uitleencentrum beschikbaar worden gesteld voor de aanschaf van specifiek spel- en sportmateriaal voor gehandicapten. Bij de mogelijke verdere uitbouw van dit netwerk naar de diverse regio's zullen de provincies eveneens een extra bijdrage voor de aanschaf van specifiek spel- en sportmateriaal tegemoet kunnen zien.

Ad b. *Leiding en begeleiding*

Met betrekking tot het aspect van de leiding en begeleiding bij de sportbeoefening door gehandicapten is het ministerie het volgende voornemens:

Sporttechnische (bege)leiding

- Het beleid ten aanzien van de opleiding en bijscholing van vrijwillig sporttechnisch kader zal worden voortgezet. In overleg met de NSF en FSG zal worden bezien in hoeverre het bestaande patroon van opleidingen en bijscholingen gelet op de behoeften van de gehandicaptensport zowel in kwalitatief als kwantitatief opzicht kan worden bijgesteld. De bijstelling in kwalitatief opzicht moet ertoe leiden dat de vrijwilligers (nog) beter voor hun taak berekend zijn. De kwantitatieve bijstelling moet tot gevolg hebben dat de opleidingen en bijscholingen op meer plaatsen in het land plaatsvinden, waardoor vrijwilligers eerder en ook beter in staat zullen zijn de benodigde deskundigheid te verwerven.

- Nadere afstemming tussen het sportbeleid en het GJVW zal worden bewerkstelligd.

- Met het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen zal worden overlegd in hoeverre bij sommige Centrale Instituten voor de Opleiding van Sportleiders (CIOS) bestaande ideeën met betrekking tot de opleiding van beroepssporttechnisch kader op het terrein van de sportbeoefening door gehandicapten tot alle categorieën gehandicapten kunnen worden verbreed en wellicht versneld ten uitvoer kunnen worden gebracht.

- Eveneens zal met het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen worden overlegd in hoeverre er mogelijkheden zijn bij de opleiding van leraren lichamelijke opvoeding meer dan tot dusverre aandacht te besteden aan de mogelijkheden van gehandicapten tot sportbeoefening.

- In overleg met de NSF en FSG zal door het ministerie worden bezien in welke cursusprogramma's van de opleidingen en bijscholingen voor vrijwillig sporttechnisch kader, dan werkzaam zal zijn in niet-gehandicaptensportorganisaties, de specifieke problematiek van de sportbeoefeningen door de diverse categorieën van gehandicapten kan worden ingebracht.

- In overleg met de FSG en de Stichting Spel en Sport wordt door het ministerie gestreefd naar een optimale inzet van de bij deze stichting aangestelde beroepssporttechnisch-kaderfunctionarissen, opdat de begeleiding van vrijwilligers zo optimaal mogelijk zal kunnen geschieden.

Sportmedische begeleiding

- Met betrekking tot de sportmedische begeleiding zal, in overleg met de sportorganisaties, specifieke sportgezondheidsorganisaties en het Ministerie van Volksgezondheid en Milieuhygiëne bevorderd worden, dat de beschikbare en nog te verwerven kennis omtrent de medische problematiek van de sportbeoefening door gehandicapten meer toegankelijk wordt door een betere coördinatie in de kennisoverdracht. Dit kan plaatsvinden binnen het kader van het in de nota «Topsport en Rijksoverheid» aangekondigde streven te komen tot de oprichting van een Nationaal Sport Medisch Instituut.

- In overleg en samenwerking met de betrokkenen zal worden bezien, hoe de medische begeleiding van gehandicapten, die (op het punt staan) wedstrijdsport te (gaan) beoefenen, kan worden verbeterd.

Bestuurlijke en westrijdorganisatorische begeleiding

Het beleid van het ministerie ten aanzien van de opleiding en bijscholing van zowel vrijwillig bestuurlijk als wedstrijd/organisatorisch kader zal worden voortgezet.

Ad c. *Ruimtelijke voorzieningen*

De beleidsvoornemens ten aanzien van de ruimtelijke voorzieningen hebben betrekking op de aspecten toegankelijkheid en beschikbaarheid.

Toegankelijkheid

- Bij de bouw of aanleg van nieuwe ruimtelijke sportvoorzieningen waarbij het ministerie betrokken is, zal ervoor worden zorg gedragen dat de toegankelijkheid op geen enkele wijze wordt belemmerd.

- Ten aanzien van het bestaande patroon van ruimtelijke voorzieningen zal in 1981 in samenwerking en overleg met de VNG een aanvang worden gemaakt met een inventarisatie van de mate waarin en de wijze waarop de toegankelijkheid voor gehandicapte sportbeoefenaren problematisch is. Bij deze inventarisatie zal ook het Centraal Coördinatie Punt voor de bevordering van de Toegankelijkheid (CCPT) van de ISG worden betrokken. Aan de hand van de resultaten van deze inventarisatie, die een landelijk karakter dient te dragen, zal in overleg met de gemeenten worden bezien welke maatregelen op het gebied van de aanpassing van bestaande accommodaties genomen zouden moeten worden.

  Indien de resultaten aanleiding zouden geven op het gebied van de aanpassing van bestaande ruimtelijke voorzieningen maatregelen te treffen, zal dezerzijds in eerste instantie worden gestreefd naar de toegankelijkheid van minstens één overdekte sportaccommodatie per gemeente met een centrumfunctie.

Beschikbaarheid

- De beschikbaarstelling van ruimtelijke voorzieningen ten behoeve van de gehandicapten is in eerste instantie de verantwoordelijkheid van de eigenaren. Aangezien in het merendeel van de gevallen de gemeentelijke overheid de accommodaties beheert, zal deze problematiek binnen het verband van het POOS aan de orde worden gesteld.

- Binnen het verband van de ISG zal aan de orde worden gesteld in hoeverre de aanwezige sportvoorzieningen van de instellingen, die ressorteren onder de in de ISG vertegenwoordigde departementen, beschikbaar kunnen worden gesteld voor gehandicapten, die in verenigingsverband sport beoefenen.

5.4. FINANCIERING

De bovengenoemde beleidsvoornemens kunnen binnen het bestaande budget voor sportzaken worden gefinancierd. Afhankelijk van de toekomstige budgettaire ontwikkelingen kan het noodzakelijk zijn van de voorgestane toedeling af te wijken dan wel de bedragen aan te passen. Het ligt in het voornemen binnen het geschetste kader voor de betreffende beleidsvoornemens de hieronder genoemde bedragen uit te trekken, waarbij alle bedragen – uitgezonderd het onder la genoemde – een structureel karakter dragen.

I. Informatie, voorlichting en overige factoren		
a. Congres	f	50 000
b. Meerjaren voorlichtings- en informatieprogramma		100 000
II. Voorzieningen		
1. *Organisatorische voorzieningen*		
a. Gehandicaptensportorganisaties		580 000
b. Ontwikkelingsteams		100 000
c. Bevordering integratie		650 000
d. Sport en Spel uitleencentra		50 000
2. *Leiding en begeleiding*		
a. Opleiding en bijscholing van vrijwillig sporttechnisch, bestuurlijk en wedstrijd-organisatorisch kader		75 000
b. Inzet extra sporttechnisch kaderfunctionarissen		500 000
3. *Ruimtelijke voorzieningen*		
Aanpassing overdekte sportaccommodaties		500 000
Totaal	f	2 605 000